

**Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
Misija na Kosovu**

Odeljenje za ljudska prava i vladavinu prava

Sektor za nadgledanje pravosudnog sistema

Pregled sistema krivičnog pravosuđa na Kosovu

Zaštita svedoka u sistemu krivičnog pravosuđa

Sprovođenje pravde u sudovima za prekršaje

Maloletnici u krivičnim postupcima

(2006)

SADRŽAJ

GLOSAR	3
REZIME	4
UVOD	6
POGLAVLJE 1	8
<u>ZAŠTITA SVEDOKA U SISTEMU KRIVIČNOG PRAVOSUĐA .....</u>	8
I. PRAVNI OKVIR	8
A.. <i>Odredbe PZKPK koje se odnose na zaštitu svedoka.....</i>	9
B. <i>Program zaštite svedoka i preseljenje svedoka .....</i>	10
II. PROBLEMI SA ZAŠTITOM SVEDOKA NA KOSOVU	10
A. <i>Problemi jedinice za zaštitu svedoka (JZS) i preseljenje svedoka .....</i>	11
B. <i>Problemi pri implementaciji odredbi PZKPK za zaštitu svedoka .....</i>	12
III. INCIDENTI ZASTRAŠIVANJA	12
A. <i>Zastrašivanje u predmetima protiv uticajnih okrivljenika .....</i>	12
B. <i>Pretnje žrtvama seksualnih krivičnih dela .....</i>	14
IV. PREPORUKE.....	16
POGLAVLJE 2	18
SPROVOĐENJE PRAVDE U SUDOVIMA ZA PREKRŠAJE.....	18
I. PRAVNI OKVIR	18
A. <i>Zakon o prekršajima na Kosovu .....</i>	18
B. <i>Klasifikacija prekršaja kao krivičnih prema sudskoj praksi ECtHR .....</i>	19
i) <i>Klasifikacija prekršaja.....</i>	19
ii) <i>Priroda prekršaja .....</i>	19
iii) <i>Priroda i težina kazne .....</i>	20
II. ZAPAŽENE POVREDE UNUTRAŠNJEG PRAVA I MEĐUNARODNIH STANDARDA LJUDSKIH PRAVA	21
A. <i>Odsustvo ili netačna definicija optužbi u zahtevima za pokretanje prekršajnog postupka .....</i>	21
B. <i>Odsustvo obrazloženih presuda .....</i>	23
C. <i>Odsustvo individualnih kazni .....</i>	24
D. <i>Povreda principa ne bis in idem u vezi sa prethodnim presudama SP .....</i>	25
III. PREPORUKE	27
POGLAVLJE 3	29
MALOLETNICI U KRIVIČNIM POSTUPCIMA	29
I. PRAVNI OKVIR	29
II. ZAPAŽENE POVREDE UNUTRAŠNJEG PRAVA I MEĐUNARODNIH STANDARDA LJUDSKIH PRAVA	30
A. <i>Sud koji nije ustanovljen u skladu sa zakonom .....</i>	30
B. <i>Odlaganja u krivičnim postupcima protiv maloletnika .....</i>	32
C. <i>Trajanje pritvora .....</i>	Error! Bookmark not defined.
D. <i>Nezakoniti postupci protiv maloletnika pred sudovima za prekršaje ..</i>	Error! Bookmark not defined.
III. PREPORUKE.....	38

GLOSAR

OP	Odeljenje pravosuđa
CRC	Konvencija o pravima deteta
ECHR	Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda
ECtHR	Evropski sud za ljudska prava
ICCPR	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima
ZMP	Zakon o maloletničkom pravosuđu na Kosovu
KPS	Kosovski pravosudni savet
KIP	Kosovski institut za pravosuđe
KPS	Kosovska policijska služba
SP	Sud za prekršaje
ZP	Zakon o prekršajima
ZJRM	Zakon o javnom redu i miru
SNPS	Sektor za nadgledanje pravosudnog sistema
OMiK	Misija OEBS na Kosovu
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
PCCK	Privremeni krivični zakon Kosova
PCPCK	Privremenog zakona o krivičnom postupku Kosova
SRSK	Specijalni predstavnik Generalnog sekretara
UN	Ujedinjene nacije
UNMIK	Privremena administracija misije Ujedinjenih nacija na Kosovu
JZS	Jedinica za zaštitu svedoka

REZIME

Shodno svom mandatu Sektor za nadgledanje pravosudnog sistema (SNPS), deo Odeljenja za ljudska prava i vladavinu prava Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju Misija na Kosovu (OEBS), nadgleda pravosudni sistem, ocenjuje u kojoj meri on poštuje domaće i međunarodne standarde ljudskih prava i preporučuje održiva rešenja da bi se osiguralo da ovi standardi budu poštovani.

U vršenju svog mandata, SNPS sledi proces koji se sastoji iz tri koraka: nadgleda suđenja na nivou sudova za prekršaje, opštinskim i okružnim sudovima; izveštava iz oblasti koje zadaju brige dajući posebne preporuke za rešavanje ovih briga; i kasnije vrši provere implementacije preporuka koje su iznete u izveštajima, preko sastanaka sa relevantnim lokalnim i međunarodnim partnerima.

Ovaj pregled je osmi javni Izveštaj o sistemu krivičnog pravosuđa na Kosovu koji je pripremio Sektor za nadgledanje pravosudnog sistema. U ovom pregledu, SNPS se fokusira na pitanja iz sfere ljudskih prava koja se javljaju u tri oblasti sistema krivičnog pravosuđa: 1) zaštita svedoka; 2) sudovi za prekršaje (SP), i 3) maloletničko pravosuđe.

U prvom poglavlju ovog pregleda analizira se sadašnji sistem zaštite svedoka na Kosovu i ističu incidenti zastrašivanja svedoka koje je OEBS pratio. OEBS je utvrdio propuste u zakonu za zaštitu svedoka, naročito vezano za program preseljenja svedoka u slučaju najtežih krivičnih predmeta. Pored toga, nadležni organi ne sprovode postojeće odredbe Privremenog zakona o krivičnom postupku u vezi zaštite svedoka. Na bazi zapaženih slučajeva zastrašivanja svedoka, OEBS je zabrinut da neuspeh organa vlasti da delotvorno zaštite svedoke sprečava efikasno gonjenje navodnih kriminalaca, ometa ustanovljenje vladavine prava na Kosovu, i remeti poverenje javnosti u pravosudni sistem. OEBS preporučuje da organi vlasti daju prioritet daljem razvoju i implementaciji programa zaštite svedoka na Kosovu. Osim toga, OEBS poziva organe vlasti da prošire svest javnosti u pogledu moralne i zakonske dužnosti stanovnika da sarađuju kao svedoci u krivičnim predmetima.

U drugom poglavlju pregled se fokusira na usklađenosti SP sa domaćim i međunarodnim standardima ljudskih prava. U prošlosti, SNPS je prvenstveno nadgledao okružne i opštinske sudove, a predmete pred sudovima za prekršaje je nadgledao samo na *ad hoc* bazi. U ovom poglavlju, OEBS ističe proceduralne probleme u SP kao što su loše i nepotpuno obrazložene odluke, netačni osvrti u pogledu određenih optužbi po Zakonu o prekršajima, i izricanje "kolektivnih" kazni kojim se propušta da se utvrdi nivo odgovornosti svakog pojedinca. Konačno, OEBS analizira i sledeći problem: iako se mnogi prekršaji koji su u nadležnosti SP mogu smatrati za krivična dela od strane Evropskog Suda za Ljudska Prava (ECtHR), proceduralne zaštite za to nedostaju i sudovi su povredili princip *ne bis in idem* (ili zabrana dvostrukog optuživanja za isto delo).

Konačno, u trećem poglavlju ovog pregleda, OEBS se fokusira na povrede unutrašnjeg zakona (nedavno usvojeni Zakon o maloletničkom pravosuđu) i međunarodnih standarda ljudskih prava u vezi suđenja maloletnicima u sistemu krivičnog pravosuđa. SNPS je zapazio predmete u kojima je bilo proceduralnih povreda kao što su nepropisno sudsko veće, kašnjenje krivičnih postupaka u kojima su

umešani maloletnici, prekomerni i nezakoniti pritvori maloletnih okrivljenika, i nezakoniti postupci pred sudovima za prekršaje protiv maloletnika koji su mlađi od 14 godina.

Posle utvrđjenja problematičnih pitanja, OEBS daje određen broj preporuka u svakom poglavlju sa ciljem da se otklone nedostaci. Relevantni organi vlasti se pozivaju da implementiraju ove preporuke i da preduzmu sve neophodne korake da isprave istaknute nedostatke.

UVOD

Ova izveštaj je sačinio Sektor za nadgledanje pravosudnog sistema (SNPS), koji je deo Odeljenja za ljudska prava i vladavinu prava Misije OEBS na Kosovu (u daljem tekstu OEBS). OEBS radi u okviru Privremene administracije Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) kao stub za izgradnju institucija.

Mandat SNPS

Generalni sekretar UN je Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti UN ovlašćen da ustanovi međunarodno civilno prisustvo na Kosovu koje će obezbediti privremenu upravu. Jedan od glavnih zadataka međunarodnog prisustva je “*zaštita i promovisanje ljudskih prava*”¹

Shodno izveštaju Generalnog sekretara UN Savetu bezbednosti UN od 12. jula 1999., OEBS-u je dodeljena uloga izgradnje institucija u okviru UNMIK-a, gde je jedan od glavnih zadataka ovog Stuba za izgradnju institucija da nadgleda ljudska prava. U izveštaju su date jasne instrukcije UNMIK-u da radi na razvoju koordiniranih mehanizama koji će omogućiti nadgledanje ljudskih prava i propisno funkcionisanje pravosudnog sistema.²

U pismu o saglasnosti od 19. jula 1999., između Generalnog podsekretara UN za mirovne operacije i predstavnika predsedavajućeg OEBS-a, kaže se da OEBS treba da razvije mehanizme koji će osigurati da sudovi, administrativni tribunali i ostale sudske strukture rade u skladu sa međunarodnim standardima krivičnog pravosuđa i ljudskih prava.³ U okviru Odeljenja za ljudska prava i vladavinu zakona, SNPS je zadužen za nadgledanje predmeta i izveštavanje o problematičnim pitanjima.

Oblasti koje pokriva Izveštaj

Ovaj izveštaj se bavi određenom temom i koncentriše se na tri najvažnije oblasti koje su izazvale zabrinutost kod OEBS-ovih službenika koji su pratili krivične postupke. OEBS je odlučio da sastavi izveštaj o pitanjima koja predstavljaju hronične i nerešene probleme, kao što su ona koja se odnose na zaštitu svedoka u sistemu krivičnog pravosuđa, i o oblastima koje ranije nisu nadgledane, kao što su postupci pred SP i

---

¹ Rezolucija 1244 Saveta bezbednosti UN, 12. juni 1999., stav 11/j.

² Izveštaj Generalnog sekretara UN Savetu bezbednosti, O privremenoj administraciji Ujedinjenih nacija na Kosovu, S/1999/779, 12. juli 1999., stav 87.

³ U Pravosudnom biltenu 2001/15 o *Pristupu službenika OEBS-a sudskim postupcima i sudskoj dokumentaciji* od 6. juna 2001., potvrđuje se da službenici SNPS-a imaju pristup svim krivičnim postupcima i sudskoj dokumentaciji, uz samo nekoliko izuzetaka. Ovaj bilten je dopunjen Pravosudnim biltenom 2004/6 od 30. septembra 2004., u kome se kaže da SPPS takođe ima pristup i građanskim i upravnim postupcima i sudskoj dokumentaciji u skladu sa sporazumom između OEBS i Stuba policije i pravosuđa UNMIK-a. Cilj ovog Biltena bio je da pravosuđe bolje shvati OEBS-ov mandat kao i da se osigura da službenici koji prate suđenja imaju potpun pristup kako krivičnim tako i građanskim i upravnim postupcima.

postupci u koje su umešani maloletnici, kao okrivljena ili oštećena strana u određenim krivičnim delima.

POGLAVLJE 1

ZAŠTITA SVEDOKA U SISTEMU KRIVIČNOG PRAVOSUĐA

Zaštita svedoka⁴ krivičnih dela od pretnji ili zastrašivanja je bio, i ostaje, jedan od najvećih izazova za sudske organe na Kosovu. Uprkos unutrašnjem pravu i raspoloživim procedurama za zaštitu svedoka (kao što su anonimno svedočenje i svedočenje na daljinu, pretresi zatvoreni za javnost, fizičko odvajanje okrivljenog od svedoka), mali broj svedoka je spreman da svedoči na sudu. Redovno se prijavljuju incidenti vezani za zastrašivanje svedoka.

Iako je OEBS ranije izveštavao o problemima prilikom zaštite svedoka u sistemu krivičnog pravosuđa na Kosovu,⁵ taj problem nije rešen pa je zato neophodno preispitivanje ovog sistema. Pored toga, OEBS je nedavno pratio slučajeve u kojima sudski i ostali relevantni organi (npr. policija) nisu adekvatno reagovali na zastrašivanje svedoka. Policija, takođe, nije pravilno obezbedila svedočenje u krivičnim postupcima protiv lica osumnjičenih da su pretili svedocima.

U ovom poglavlju se govori o međunarodnom i unutrašnjem pravnom okviru koji se odnosi na zaštitu svedoka na Kosovu. U njemu se naglašavaju nedostaci i problemi koji se javljaju prilikom implementacije sadašnjeg zakonodavstva o zaštiti svedoka i pominju se najuobičajeniji primeri zastrašivanja svedoka.

Ukratko, Kosovu je potreban potpun zakon o zaštiti svedoka koji predviđa promenu identiteta i preseljenje, van Kosova, očevidaca, žrtava i svedoka saradnika u najtežim i najsloženijim krivičnim predmetima kao što su organizovani kriminal, trgovina ljudima i ratni zločini. Zatim, sudije i tužioci moraju bolje da sprovedu postojeće metode zaštite svedoka iz Privremenog zakona o krivičnom postupku Kosova⁶ (PZKPK). Na kraju, na Kosovu mora da se radi na širenju svesti javnosti o moralnoj i zakonskoj dužnosti građana da svedoče i tako pomognu da se izvršiocima krivičnog dela izvedu pred lice pravde.

I. PRAVNI OKVIR

Prema sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR), život, sloboda ili bezbednost ne smeju biti „neopravdano ugroženi“.⁷ U skladu sa tim, javni organi

⁴ Termin „svedoci“ se odnosi i na očevidce i na žrtve zločina. Svedočenje i jednih i drugih može da bude od presudnog značaja na suđenju.

⁵ Vidi, npr., Misija OEBS-a na Kosovu, *Odgovor pravnog sistema na martovske nemire 2004*, 2. decembar 2005, str. 8-21; *Pregled sistema krivičnog pravosuđa (april 2003 – oktobar 2004) Zločin, pritvor i kazna*, 14. decembar 2004., str. 74-77; *Pregled sistema krivičnog pravosuđa (mart 2002 – april 2003) Zaštita svedoka u sistemu krivičnog pravosuđa*, 20. maj 2003.

⁶ UNMIK Uredba br. 2003/26 o *Privremenom zakonu o krivičnom postupku Kosova*, 6. jul 2003.

⁷ Tačno je da član 6[...] ne zahteva eksplicitno da se u obzir uzmu interesi svedoka uopšte, i posebno onih žrtava koje se pozovu da daju iskaz. Međutim, njihov život, sloboda ili lična bezbednost mogu biti u opasnosti, kao i interesi koji opšte uzvez ulaze u domen člana 8 Konvencije [...]. Ovi interesi svedoka i žrtava su u principu zaštićeni drugim, materijalnim odredbama Konvencije, što podrazumeva da bi države članice trebalo da svoj krivični postupak organizuju na takav način da ovi interesi ne budu neopravdano ugroženi. U ovom kontekstu, principi pravičnog suđenja takođe zahtevaju da u odgovarajućim slučajevima interesi odbrane budu u ravnoteži sa interesima svedoka ili žrtava pozvanih da svedoče.” Evropski sud za ljudska prava, *Van Mechelen i ostali protiv Holandije*, 21363/93,

vlasti su dužni da zaštite svedoke i njihove bliže rođake od nagovaranja, pretnji i opasnosti, pre, tokom i nakon suđenja.⁸ Efikasna zaštita svedoka je od presudnog značaja za pravilno funkcionisanje pravnog sistema.⁹

Da bi se svedoci podstakli na svedočenje i time doprineli uspešnom krivičnom gonjenju, na Kosovu je uveden zakon čija je svrha zaštita svedoka.

A. *Odredbe PZKPK koje se odnose na zaštitu svedoka*

PZKPK omogućava prikrivanje identiteta svedoka, pretres zatvoren za javnost, privremeno udaljavanje okrivljenog iz sudnice tokom davanja iskaza svedoka, svedočenja na daljinu (npr. putem videokonferencije ili interne televizije), ili saslušanje snimljeno na video traci pre ročišta uz prisustvo branioca.¹⁰

Dva vodeća slučaja ECtHR su ukazala da korišćenje anonimnog svedočenja dobijenog tokom istrage, sve dok okrivljeni ili njegov branilac imaju mogućnost da ispituju svedoka, ne znači obavezno kršenje prava okrivljenog, po članu 6, na pravično saslušanje. Međutim, presuda nikad ne treba da bude zasnovana samo na osnovu anonimnih izjava ili „dajući presudan značaj“ istim.¹¹ PZKPK se pridržava ove smernice tako što predviđa da „Sud ne može da proglasi optuženog krivim samo na osnovu svedočenja ili dajući presudan značaj svedočenju jedinog svedoka čiji je identitet nepoznat odbrani ili okrivljenom.“¹²

Korišćenje anonimnih svedočenja (posebno ako nije obezbeđeno preseljenje) može da bude problematično. Pre svega, okrivljeni često može da pogodi pravi identitet anonimnog svedoka na osnovu prirode ili specifičnosti svedočenja. Pored toga, kako je gore opisano, presuda koja je zasnovana „samo“ na anonimnom svedočenju ili „dajući presudan značaj“ istom, može da izazove zabrinutost vezanu za poštovanje međunarodnih standarda pravičnog suđenja.¹³

21364/93, 21427/93, 23. april 1997., stav 53; Vidi i *Doorson protiv Holandije*, 20524/92, 26. mart 1996., stav 70; *P.S. protiv Nemčke*, 33900/96, 20. decembar 2001., stav 22.

⁸ „Poštujući prava odbrane, kad god je to potrebno, pre, tokom i nakon suđenja treba da se organizuje zaštita svedoka, saradnika pravosuđa i ljudi bliskih njima.“ Komitet ministara državama članicama Saveta Evrope, Preporuka (2005)9 o *Zaštiti svedoka i saradnika pravosuđa*, 20. april 2005, član II(2). Za pregled opštih pitanja vezanih za zaštitu svedoka u sistemu krivičnog pravosuđa, vidi Kancelarija Ujedinjenih nacija za kriminal i drogu, *Nezvanična Radna grupa za zaštitu svedoka u pravosudnom sistemu*, Beč 22-24. septembar 2005.

⁹ „[...] neprihvatljivo je da bi sistem krivičnog pravosuđa mogao da ne izvede okrivljene na suđenje i ne donese presudu zato što se svedoci zapravo obeshrabruju da svedoče slobodno i istinito.” Id., Preambula

¹⁰ Članovi 168 – 174, PZKPK. Pre usvajanja PZKPK, mere za prikrivanje identiteta svedoka dok ovaj daje iskaz su bile predviđene UNMIK Uredbom br. 2001/20 *O zaštiti povređenih strana i svedoka u krivičnim postupcima* od 20. septembra 2001. (izmenjena i dopunjena UNMIK Uredbom br. 2002/1 od 24. januara 2002.) i Administrativnim uputstvom br. 2002/25 od 13. novembra 2002.

¹¹ Vidi *Doorson protiv Holandije*, *supra* 7, stavovi 68-71 i *Kostovski protiv Holandije*, 11454/85, 20. novembar 1989., stav 44.

¹² Član 157(3), PZKPK

¹³ Komitet za ljudska prava je takođe izrazio zabrinutost oko toga da li je korišćenje anonimnih svedočenja u saglasnosti sa principima pravičnog suđenja predviđenim ICCPR (Vidi Komitet za ljudska prava, *Završne primedbe o Holandiji* (2001), UN dok. CCPR/CO/72/NET, stav 12; vidi i *Završne primedbe o Kolumbiji* (1997), UN dok. CCPR/C/79/Add. 75., stavovi 21 i 40).

B. Program zaštite svedoka i preseljenje svedoka

„Program zaštite svedoka“ predviđa fizičku zaštitu svedoka pre, tokom i nakon suđenja, od strane specijalizovane policijske jedinice poznate kao Jedinica UNMIK-a za zaštitu svedoka (JZS). Pravosudni bilten br. 2003/5 o Programu zaštite svedoka ukratko opisuje procedure za uključivanje u Program zaštite svedoka. Tužilac ili sudija preporučuju JZS-u svedoka koji bi trebao biti uključen, a nakon toga JZS vrši procenu opasnosti. Takođe se procenjuje fizičko i psihičko stanje svedoka, kako bi se odredilo da li on ili ona mogu da podnesu stres kojem će biti izloženi u toku primene ovog programa. Ako budu uključeni u program, svedok i njegova ili njena najuža porodica se prebacuju na sigurnu lokaciju dok traje suđenje. Nakon završetka suđenja, nastoji se da se svedok preseli van Kosova.¹⁴

Program zaštite svedoka je namenjen zaštiti svedoka u najtežim krivičnim predmetima kao što su organizovani kriminal,¹⁵ trgovina ljudima¹⁶ i ratni zločini.¹⁷ Odredbe za zaštitu svedoka iz PZKPK (kao što su anonimno svedočenje, odvajanje okrivljenog od svedoka, pretresi zatvoreni za javnost) u većini slučajeva treba da se koriste i kada se zastrašuju svedoci koji nisu uključeni u Program zaštite svedoka.

Važno je pomenuti da na Kosovu ne postoji detaljan zakon ili procedura za uključivanje svedoka u program zaštite svedoka, promenu njihovog identiteta ili njihovo preseljenje van Kosova nakon suđenja. Program zaštite svedoka je zasnovan na kratkom Pravosudnom biltenu, što nije dovoljno. Nacrt Uredbe o zaštiti svedoka je poslat na davanje komentara, a najviši prioritet UNMIK-a treba da bude usvajanje i implementacija ovog zakona.

II. PROBLEMI SA ZAŠTITOM SVEDOKA NA KOSOVU

Na Kosovu je iz više razloga teško zaštititi i podstaći svedoke na saradnju. Pre svega, na području tako malom kao što je Kosovo, gde su porodične veze veoma bliske, relativno veliki broj svedoka je verovatno poznat navodnim počiniocima i/ili javnosti, pa je zato više verovatno da će im se pretiti i da će im biti potrebna zaštita. Drugo, kada se radi o predmetima visokog profila, nije preporučljivo preseliti svedoka interno jer je Kosovo tesno povezano društvo u relativno malom geografskom regionu. Treće, diskriminacija i ugnjetavanje stanovnika Kosova od strane vlasti u prošlosti, učinila je njegove građane nepoverljivim u vladu i sudstvo, i nespremnim da svedoče u krivičnim predmetima. Većina građana ne smatra da ima moralnu ili zakonsku dužnost da svedoči u krivičnim predmetima.¹⁸

---

¹⁴ Pravosudni bilten br. 2003/5 o Programu zaštite svedoka.

¹⁵ UNMIK Uredba br. 2003/25, O privremenom krivičnom zakonu Kosova (PKZK), 6. juli 2003., članovi 274 i 310.

¹⁶ Član 139, PKZK.

¹⁷ PKZK, vidi poglavlje XIV: Krivična dela protiv međunarodnog prava

¹⁸ Član 158, PZKPK, glasi: “Bilo koje lice koje je pozvano kao svedok dužno je da se odazove na poziv i, ako nije drukčije propisano ovim Zakonom [...], da svedoči.” PZKPK, član 167 predviđa izricanje novčane ili zatvorske kazne za svedoke koji odbiju da se pojave ili svedoče bez zakonskog opravdanja.

A. Problemi Jedinice za zaštitu svedoka (JZS) i preseljenje svedoka

Na području veličine Kosova, skoro je nemoguće zaštititi svedoka u krivičnom predmetu visokog profila njegovom promenom identiteta i preseljenjem na samom Kosovu. Preseljenje van Kosova je jedini način da se osigura bezbednost svedoka kada postoji visok rizik od osvete od strane okrivljenih ili njihovih saučesnika u krivičnom delu.

JZS nastoji da preseli svedoka uz pomoć šefova diplomatskih kancelarija na Kosovu (DKK).¹⁹ Jedan od problema je nedostatak finansijskih sredstava za prebacivanje i podršku preseljenim svedocima. Pored toga, samo nekoliko zemalja je spremno da primi preseljenog svedoka s Kosova. Kada se u tome uspe, onda se preseljeni svedoci primaju na osnovu kvazi-azila. Treće, kao što je ranije navedeno, Kosovo nema sveobuhvatni zakon za zaštitu svedoka kojim se utvrđuju postupci za uključivanje i odgovornosti zaštićenog svedoka i programa zaštite svedoka. Na kraju, JZS-u nedostaje specijalizovana policija s iskustvom u oblasti zaštite svedoka..

Prema intervjuu koji je OEBS obavio sa šefom JZS u oktobru 2006., mnogi administrativni problemi s kojima se JZS suočava javljaju se zbog toga što njihov budžet nije odvojen od drugih međunarodnih ili lokalnih institucija na Kosovu. Najveći deo novčanih sredstava se dobija kroz budžet KPS ili drugih entiteta, što dovodi do birokratskih odlaganja i sprečava efikasnu raspodelu resursa. Pored toga, potreba da se institucijama van ove Jedinice prikažu računi i drugi dokumenti radi opravdavanja troškova, ugrožava poverljivost rada JZS i bezbednost zaštićenih svedoka.

Još jedan veliki problem predstavlja nedostatak jasnog sistema za arhiviranje, razmenu, čuvanje i na kraju uništavanje osetljivih informacija koje se odnose na rad JZS i zaštićene svedoke. Zbog toga poverljive informacije mogu da procure tokom cirkulisanja iz birokratskih/internih razloga. Ovo može da ugrozi bezbednost zaštićenih svedoka.

Tu je i propust da se na odgovarajući način zaštiti i održi poverljivost kada se menja identitet zaštićenih svedoka. Prema istraživanju koje je sproveo OEBS,²⁰ radnici Matične službe trenutno menjaju lične podatke svedoka zaštićenih od strane JZS. Na Kosovu ne postoji zakonodavstvo kojim se reguliše ova važna aktivnost, tako da javni službenici mogu da prenose detalje o promeni identiteta neke osobe.

Bez efikasnog programa zaštite svedoka, Kosovo ne može da se nada da će iskoreniti organizovani kriminal. Iskustva iz SAD i Italije ukazuju da je najefikasniji način borbe protiv organizovanih kriminalnih grupa kada kriminalci sarađuju i svedoče protiv svojih saučesnika. Svedoci saradnici neće sarađivati ako im se ne ponude neke beneficije (kao što je niža kazna) i ako se ne zaštite.²¹

---

¹⁹ Prema intervjuu koji je OEBS obavio sa šefom JZS, bilo je neuspešnih pokušaja da se ubede Visoki komesar Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR) i Međunarodna organizacija za migraciju (IOM) da se uključe u preseljenje svedoka.

²⁰ Intervju koji je OEBS obavio sa šefom JZS u oktobru 2006.

²¹ Mišljenje zajedničkog Konsultantskog tima za zaštitu svedoka OEBS-a i Američke kancelarije (Oktobar 2006)

B. Problemi pri implementaciji odredbi PZKPK za zaštitu svedoka

U većini slučajeva kada svedoci nisu uključeni u Program zaštite svedoka, sudije ipak imaju na raspolaganju druge metode za njihovu zaštitu. One podrazumevaju anonimno svedočenje, fizičko odvajanje okrivljenog od svedoka, svedočenje na daljinu i pretese zatvorene za javnost. Istraživanje koje je obavio OEBS je pokazalo da sudovi često ne sprovode ove mere.²² Na primer, većina sudova nema odvojene ulaze za svedoke što bi pomoglo da se sačuva njihova privatnost i svedoci zaštite od pogleda ili pritiska javnosti. Neodgovorno ponašanje pojedinih lokalnih novina koje su otkrile identitete “anonimnih” svedoka ne doprinosi poboljšanju situacije. Na kraju, oni koji prete svedocima ili ih napadaju krivično se gone vrlo retko ili nikada.

Ukratko, Program zaštite svedoka nema dovoljno finansijskih sredstava, zasniva se na nekompletnom zakonodavstvu, nedostaje mu specijalizovana policija za zaštitu svedoka, kao i podrška zemalja koje ne žele da prihvate zaštićene svedoke s Kosova. Pored toga, sudije neadekvatno primenjuju procedure za zaštitu svedoka iz PZKPK. Sledstveno tome, pretnje i zastrašivanja svedoka su uobičajena pojava na Kosovu, pa je zbog izostanka izjava svedoka manje okrivljujućih presuda za navodne izvršioce krivičnih dela.

III. INCIDENTI ZASTRAŠIVANJA

A. Zastrašivanja u predmetima protiv uticajnih okrivljenika

OEBS je upoznat sa nekoliko slučajeva napada i zastrašivanja sudskih svedoka, kako očevidaca, tako i žrtava. OEBS je ustanovio da se većina problema vezanih za zastrašivanje sudskih svedoka javlja u predmetima protiv uticajnih okrivljenika, uglavnom bivših članova OVK.²³ To međutim ne znači da se zastrašivanje svedoka nije događalo i u predmetima protiv manje uticajnih okrivljenika, s obzirom da je zastrašivanje svedoka teško dokazati.

Sledeći primeri pokazuju kako pretnje i nasilje nad svedocima (i žrtvama i očevidcima) ometaju efikasno krivično gonjenje lica koja su navodno odgovorna za teška krivična dela i podrivaju vladavinu prava na Kosovu:

U jednom predmetu pred Okružnim sudom u Prištini/Prishtinë, koji je uključivao navodna dela sprečavanja službenog lica u obavljanju službenih dužnosti²⁴ i iznuđivanja,²⁵ međunarodni tužilac je 16. januara 2006. započeo istragu protiv jednog uticajnog okrivljenika kosovskog Albanca, bivšeg komandanta OVK. Okrivljeni je 14. novembra 2005. navodno pretio dvojici

---

²² Na primer, OEBS je u novembru 2006. pratio suđenje za pokušaj ubistva. Na pretresu, svedoci su sedeli pored okrivljenog i njihovo svedočenje se razlikovalo od ranije pismene izjave date tokom istrage, pa tako nisu potvrđene ranije izjave koje su optuživale okrivljenog. Svedoci su ranije izjavili da je okrivljeni namerno pucao na njih iz pištolja, ranivši pri tom više ljudi. Nejasno je da li je do promene iskaza došlo zbog zastrašivanja svedoka, međusobnog dogovora ili mešanja/pomirenje porodica. Treba pomenuti da ni sudije ni tužilac nisu predložili svedocima da svedoče bez prisustva okrivljenog kako je omogućeno u PZKPK, član 170(1) stavka 7.

²³ Oslobodilačka vojska Kosova .

²⁴ Član 316(2), PKZK

²⁵ Član 267(1), PKZK

kosovskih Srba i izvršnom sudiji prilikom prinudnog iseljenja iz jedne poslovne zgrade koja je navodno nezakonito zauzeta od juna 1999. Međunarodni sudija je 12. septembra 2006. održao pretres za potvrđivanje optužnice i potvrdio presudu po svim osnovama.

OEBS je obavešten da je nekoliko dana pre pretresa za potvrđivanje optužnice, izvršni sudija otišao u Kancelariju glavnog međunarodnog sudije tražeći međunarodnog sudiju za potvrđivanje optužnice kome je dodeljen ovaj slučaj. Izvršni sudija je izgledao jako uplašen i rekao da su mu prišle nepoznate osobe i pretile da ne sme svedočiti na suđenju. Zbog toga je izvršni sudija rekao da ne želi da se pojavi na sudu niti da učestvuje u sudskom postupku. Izvršni sudija, iako žrtva u ovom slučaju, se zaista nije pojavio na pretresu za potvrđivanje optužnice. Okrivljeni je pred sudijom za potvrđivanje optužnice izjavio da je izvršni sudija odgovoran za ovaj slučaj i optužio ga za saradnju sa srpskim režimom.

Na žalost, uprkos jasnim dokazima o zastrašivanju sudije i svedoka, ni tužilac a ni sudija nisu zahtevali specijalne zaštitne mere za izvršnog sudiju pre održavanja pretresa za potvrđivanje optužnice.

Verovatno da mnoge odredbe PZKPK za zaštitu svedoka (kao što su anonimna svedočenja ili suđenja zatvorena za javnost) ne bi bile od koristi u ovom predmetu, s obzirom da je svedok/žrtva jako poznat izvršni sudija Opštinskog suda u Prištini/Prishtinë. Takođe je malo verovatno da bi sudija bio uključen u Program zaštite svedoka (PZS) jer se ne radi o slučajevima organizovanog kriminala, trgovine ljudima ili ratnog zločina, koji inače spadaju u opseg rada PZS.

Policija je ipak mogla da obezbedi izvršnom sudiji specijalnu zaštitu ili je, shodno PZKPK, okrivljeni mogao biti fizički odvojen od svedoka/žrtve tokom pretresa. Propust da se zaštiti ključni svedok optužbe je doveo do njegovog nepojavljivanja ili nesaradnje, i mogao je na kraju omesti sprovođenja pravde u ovom slučaju.

U istom predmetu, dokazi ukazuju da su ostali potencijalni svedoci, odnosno članovi Kosovske policijske službe (KPS), verovatno bili zastrašivani:

Tokom pokušaja izvršenja odluke o prinudnom iseljenju, 14. novembra 2005., izvršni sudija je bio u pratnji tri policajca KPS i dva sudska službenika. Bila su prisutna i dva kosovska Srbina koja su zahtevala prinudno iseljenje. Tokom izvršenja prinudnog iseljenja Izvršni Sudija je navodno napadnut od strane pojedinca koji se protivio prinudnom iseljenju. Međutim, nakon što se navodni napad desio, policajci KPS i sudski službenici su negirali bilo kakvu upotrebu sile ili nasilja od strane navodnog izvršioca, što je bilo suprotno iskazima koje su dali izvršni sudija i pripadnici zajednice kosovskih Srba.

Međunarodni tužilac je optužio tri policajca KPS za neprijavljivanje krivičnog dela,²⁶ pomaganje izvršiocima²⁷ i davanje lažnog iskaza.²⁸ Tokom suđenja

---

²⁶ Član 304(2), PKZK.

²⁷ Član 305(1), PKZK

²⁸ Član 307(1), PKZK

održanog 12. septembra 2006., međunarodni sudija za potvrđivanje optužnice je potvrdio optužnicu po svim tačkama protiv svih okrivljenih.

Izjave policajaca KPS su se razlikovale od izjava izvršnog sudije i dva pripadnika zajednice kosovskih Srba koji su prisustvovali izvršenju odluke o prinudnom iseljenju. Ako su tvrdnje o napadu istinite, onda su policajci KPS i sudski službenici verovatno bili zastrašivani.

OEBS je pratio i uznemirujući slučaj ubistva ključnog svedoka optužbe i napad na anonimnog svedoka u Prizrenu, u sudskom procesu za ratne zločine pred većem međunarodnih sudija u Gnjilanu/Gjilan:

Tokom dana 10. oktobra 2005., na pijaci u Zerzi/Xërxë, u regionu Prizrena, dve osobe su ubile ključnog svedoka optužbe i teško ranile anonimnog svedoka. Nepoznate osobe su iz groba iskopale leš žrtve/nekada svedoka i zapalile ga. Leci su, u ime Albanske nacionalne armije (ANA)²⁹, distribuirani u celom regionu Orahovca/Rahovec.

Na lecima je pisalo: “Proglas – informišemo građane Kosova da ANA preuzima odgovornost za ubistvo [...]”³⁰ dana 10/10/2005., i neće prestati da ubija sve saradnike kao što je gore pomenuta osoba, kao i one koji ne ispunjavaju naše zahteve....” Ovaj slučaj je preuzeo međunarodni tužilac i, iako su identiteti glavnih osumnjičenih (jedan od njih bivši član OVK) bili dobro poznati, od 26. septembra niko nije uhapšen niti je došlo do napretka u istrazi.

Prema intervjuu koji je u septembru 2006. OEBS obavio sa članom istražnog i pravnog tima, osnovni problem u ovom slučaju je nespремnost lokalnog stanovništva da saraduje (strah od osвете i divljenje prema dvojici glavnih osumnjičenih). Čak i kada su spremni da svedoče ili saraduju, građani ne veruju da ih vlast može efikasno zaštititi od osвете osumnjičenih. Ovo stvara poteškoće pri prikupljanju relevantnih dokaza, jer građani ne veruju da bi ih pravosudni sistem zaštitio na pravi način.

Neodgovorno novinarstvo je takođe otežavalo zaštitu svedoka, što je OEBS i uočio u slučajevima kada su novine otkrivale identitet “anonimnih” svedoka. Na primer, u gore pomenutom slučaju u Zerzi/Xërxë, u jednim lokalnim novinama³¹ je, prilikom izveštavanja o napadima na dva svedoka u suđenju za ratne zločine, otkriven identitet anonimnog svedoka. Zbog toga je na pretresnoj raspravi održanoj 15. decembra 2005. “anonimni” svedok otvoreno svedočio, jer je javnost već znala njegov identitet.

B. *Pretnje žrtvama seksualnih krivičnih dela*

OEBS je takođe uočio dokaze o mogućem zastrašivanju svedoka u slučajevima navodnih seksualnih krivičnih dela i krivičnih dela trgovine ljudima. U ovakvim

---

²⁹ Armata Kombetare Shqiptare (AKSH). Za kategorizaciju ove organizacije vidi Administrativno uputstvo br. 2003/9 *O primeni Uredbe UNMIK-a br. 2001/12 o zabrani terorizma i dela povezanih sa njim*, 17. april 2003

³⁰ OEBS namerno izostavlja ime žrtve.

³¹ Lajm.

slučajevima, žrtva/svedok najčešće promeni svoj iskaz u odnosu na onaj prvobitni kojim je optuživao osumnjičenog tokom istražnog postupka, i potpuno ga oslobodi krivice na samom suđenju. Ova promena iskaza ukazuje da je okrivljeni možda pretio žrtvi/svedoku. Kao primer može da posluži slučaj iz 2005. godine u Okružnom sudu u Prizrenu.

Tužilac je optužio dve osobe za seksualnu zloupotrebu lica mlađih od šesnaest godina³² i omogućavanje prostitucije.³³ Neke od žrtava/svedoka promenile su iskaz od optužujućeg, u fazi istrage, do oslobađajućeg, na sudu. Jedna od žrtava/svedoka je tokom suđenja otkrila da su joj okrivljeni vezivali ruke i nanosili teške povrede kako bi je primorali da se ne pojavi na sudu ili da promeni svoj iskaz.

OEBS je saznao da ni tužilac, niti drugi koji su ovlašćeni prema PZKPK, nisu podneli zahtev za zaštitnu meru kao što bi bilo adekvatno u ovom slučaju.³⁴ Ipak, pozitivno je to što je jedan od optuženih sudskom odlukom proglašen krivim za ometanje dokazivanja³⁵ (što takođe uključuje pretnju svedoku kako bi lažno svedočio).

OEBS je u Okružnom sudu u Peći/ Pejë pratio još jedan slučaj seksualnog krivičnog dela sa mogućim zastrašivanjem žrtve/svedoka:

Policija je 19. jula 2006. uhapsila muškarca pod sumnjom da je silovao jednu devojkicu. Na zahtev tužioca, pretpretresni sudija je 21. jula 2006. okrivljenom odredio pritvor u trajanju od mesec dana. Tokom istrage 1. avgusta 2006, tužilac je u prisustvu branioca saslušao iskaz svedoka/oštećene strane kojim ona okrivljuje optuženog za silovanje.

U žalbi na odluku o sudskom pritvoru, advokat okrivljenog je predložio da se njegov klijent oslobodi delimično i zbog toga što su se dve porodice – žrtve i okrivljenog – “pomirile”. U spisima predmeta nalazi se dokument pod nazivom “dokument pomirenja”, potpisan od strane svedoka/oštećene strane, u kome piše da je žrtva od okrivljenog primila 5.000 evra.

Činjenica da je svedok/oštećena stranka optužila okrivljenog za silovanje, brutalno krivično delo, čini teškim da je došlo do stvarnog “pomirenja” između porodica. Tim pre, razmena novca i sporazum može odraziti da je porodica devojkice ili porodica okrivljenog uticala na nju da potpiše sporazum. Ono što je takođe važno je da ni javni tužilac, ni bilo koja druga ovlašćena strana, nisu zahtevali specijalnu zaštitu za žrtvu/svedoka.

OEBS je takođe uočio verovatno zastrašivanje svedoka u slučaju navodne trgovine ljudima:

---

³² Član 198, PKZK

³³ Član 201(3) i (4), PKZK. Tačke optužnice su uključivale i druga krivična dela, kao što su ometanje dokazivanja (član 309, PKZK,) i nezakonito bavljenje medicinom (član 221, PKZK)

³⁴ Vidi član 169(1), PZPKP.

³⁵ Član 309, PKZK.

U istrazi koju je oktobra 2006. vodilo tužilaštvo Okružnog suda u Prizrenu za krivično delo trgovine ljudima,³⁶ dve navodne žrtve iz Moldavije su prvo policiji dale iskaze u kojima su priznale da su imale seksualne odnose sa mušterijama bara čiji je vlasnik jedan od okrivljenih, koji je uzimao deo zarade. Ipak, kada ih je kasnije tužilac ponovo saslušao, žrtve/svedoci su negirale da su dobrovoljno pružale seksualne usluge u zamenu za novac.

Nejasno je da li su ih zastrašivanje ili neki drugi motiv (npr. strah da mogu biti kažnjene zbog bavljenja prostitucijom)³⁷ naveli da promene iskaz. Važno je pomenuti da tužilac nije zahtevao nikakve posebne zaštitne mere za navodne žrtve trgovine ljudima.

IV. PREPORUKE

Lokalnim i međunarodnim organima vlasti kao što su UNMIK, Ministarstvo pravde, Skupština Kosova i Kosovska policijska služba:

- Otvoriti Kancelariju za vezu za zaštitu svedoka čija bi glavna funkcija bila nalaženje drugih zemalja spremnih da prime svedoke s Kosova koji moraju biti preseljeni;
- Za najteža krivična dela, ustanoviti službeni i detaljniji program za preseljenje svedoka, sa odvojenim budžetom, prema kojem se svedoci i njihove porodice preseljavaju van Kosova sa promenjenim identitetom nakon procene “opasnosti” i “pogodnosti za uključjenje u program“;
- Razviti procedure na Kosovu kako bi program za preseljenje svedoka bio finansijski nezavistan i održiv – npr. korišćenjem prihoda, koji se dobijaju prodajom konfiskovane imovine stečene krivičnim radnjama, za finansiranje preseljenja i održavanje;
- Postići promenu identiteta svedoka tako da se ne dozvoli otkrivanje njihovih novih identiteta na ili van Kosova. Verovatno će biti potrebni zakonodavni amandmani kako bi se osiguralo da podaci u Matičnoj službi ne budu dostupni javnosti i neovlašćenim javnim službenicima;
- Razviti sistem arhiviranja, razmene, čuvanja i na kraju uništavanja osetljivih informacija koje se odnose na rad JZS i zaštićene svedoke;
- Izmeniti i dopuniti zakon kojim će biti propisano da policija, tužilac ili sud obaveštavaju sve svedoke o raspoloživim merama za zaštitu svedoka;
- Uvesti stroge kazne za novine koje otkriju identitet anonimnih i zaštićenih svedoka;

---

³⁶ Član 139, PKZK.

³⁷ Na Kosovu se prostitucija kažnjava kao prekršaj. Vidi Zakon o javnom redu i miru (Službeni list Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo, br. 13/81), član 18(1) stavka 6.

- Raditi na širenju svesti javnosti – npr. preko oglasnih tabli, reklama na televiziji ili radiju – o zakonskim i moralnim dužnostima pojedinaca da svedoče u krivičnim i građanskim predmetima;
- Razviti mehanizme za zaštitu osetljivih informacija o svedocima.

Sudijama i tužiocima:

- Sprovesti postojeće metode za zaštitu svedoka prema PZKPK (npr. korišćenjem anonimnog i svedočenja na daljinu, pretresa zatvorenog za javnost, fizičkog odvajanje svedoka od okrivljenog);
- Krivično goniti i kažnjavati lica koja prete ili zastrašuju svedoke;
- Razviti mehanizme za zaštitu osetljivih informacija o svedocima.

Policiji:

- Zaštititi svedoke pre, tokom i nakon suđenja;
- Sarađivati sa tužiocima u cilju obaveštavanja potencijalnih svedoka o raspoloživim metodama zaštite svedoka na Kosovu i zajedničkog pomaganja u primeni i sprovođenju tih metoda.

Zatvorskim organima:

- Držati zaštićene svedoke (koji su i kooptuženi) u kaznenim objektima koji su odvojeni od ostalih zatvorenika.

Novinama i medijima:

- Suzdržavati se od otkrivanja identiteta anonimnih i zaštićenih svedoka ili objavljivanja osetljivih informacija koje se odnose na svedoke.

Kosovskom institutu za pravosuđe (KIP) i ostalim institucijama za obuku:

- Organizovati obuku za policiju, tužioce i sudije o metodama za zaštitu svedoka.

POGLAVLJE 2

SPROVOĐENJE PRAVDE U SUDOVIMA ZA PREKRŠAJE

Na Kosovu trenutno ima 25 Sudova za Prekršaje (SP) u pravosudnom sistemu.³⁸ Nadležnost SP pokriva nekoliko oblasti, kao što su javni red i mir, bezbednost u saobraćaju, kretanje ljudi, ekonomija i finansije, obrazovanje, nauka, kultura i informisanje, životna sredina, zdravstvena i socijalna zaštita.³⁹ Širok opseg nadležnosti SP čini ih važnim delom pravosudnog sistema na Kosovu.

Međutim, OEBS je nadgledanjem rada ovih sudova ustanovio povrede unutrašnjeg prava i međunarodnih standarda ljudskih prava. Na primer, u zahtevima za pokretanje postupka (često pripremanim od strane policije) predatim SP, često nedostaju potrebne informacije, pisani su nečitkim rukopisom i ne uključuju ili uključuju netačno pozivanje na određenu optužbu prema Zakonu o prekršajima.⁴⁰

OEBS je takođe primetio da su mnoge odluke SP loše ili nepotpuno obrazložene i organizovane. Često se dešava da odluke SP koje se odnose na više okrivljenih uključuju "kolektivnu" kaznu, kojom se ne određuje stepen odgovornosti za svakog od okrivljenih. OEBS je isto tako nadgledao i slučajeve u kojima su opštinski i okružni sudovi na Kosovu krivično gonili lica zbog njihovog postupanja, a na bazi istih navodnih činjenica, i to nakon što je SP doneo pravosnažnu odluku o okrivljenom. Ovim se krši princip *ne bis in idem* (poznat i kao zabrana osuđivanja dva puta za isto delo).

I. PRAVNI OKVIR

A. Zakon o prekršajima na Kosovu

Prema sadašnjem važećem zakonu na Kosovu, "Prekršaji su povrede javnog poretka utvrđene zakonom ili drugim propisima za koja su propisane prekršajne kazne i zaštitne mere."⁴¹ Prekršaji se mogu "propisivati zakonom, uredbom i odlukom Skupštine opštine."⁴²

³⁸ Kosovski pravosudni savet, Izveštaj o radu sudova za prekršaje, drugo tromesečje 2006

³⁹ Osim Zakona o javnom redu i miru (Službeni list SAP Kosovo, br. 13/81, u daljem tekstu ZJRM), zakoni koji definišu prekršaje su, npr., Zakon o ostvarivanju ravnopravnosti jezika i pisama u Socijalističkoj Autonomnoj Pokrajini Kosovo (Službeni list SAP Kosovo, br. 48/77, vidi član 44), Zakon o osnovama bezbednosti saobraćaja na putevima Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (Službeni list SFR Jugoslavije, br. 50/88 i 63/88), Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo (Službeni list SAP Kosovo, br. 5/84 i 7/86), Zakon o šumama na Kosovu (Zakon br. 2003/3 proglašen UNMIK Uredbom br. 2003/6, 20. mart 2003.), UNMIK Uredba br. 2005/16 O ulasku lica na Kosovo i izlasku sa Kosova, 08. april 2005.

⁴⁰ Vidi Zakon o prekršajima Socijalističke Republike Srbije (u daljem tekstu ZPS, Službeni glasnik SR Srbije, br. 6/79), Zakon o prekršajima Kosova (u daljem tekstu ZPK, Službeni list SAP Kosovo, br. 23/79), Zakon o izmenama i dopunama Zakona o prekršajima (Službeni list SAP Kosovo, br. 44/84, 18/87, 9/88 i 21/88). Neki članovi ZPS važe na Kosovu (vidi članove 1-21; 29-30; 289-293).

⁴¹ Član 1, Zakona o Prekršajima Srbije (ZPS).

⁴² Član 3, ZPS.

Nekoliko zakona, kojim se regulišu različiti društveni aspekti, utvrđuju kakvo ponašanje se na Kosovu smatra prekršajem.⁴³ Za prekršaje se propisuju kazne do 60 dana zatvora ili novčane kazne.⁴⁴

Iako kosovski zakon propisuje proceduralne zahteve za postupke pred SP, sudska praksa ECtHR uvodi dodatne proceduralne zahteve u zavisnosti od toga da li je prekršaj krivični prema sudskoj praksi ECtHR.

B. Klasifikacija prekršaja kao krivičnih prema sudskoj praksi ECtHR

Iako javni organi vlasti mogu, prema unutrašnjem pravu, da klasifikuju predmete kao krivične, disciplinske ili administrativne, prema sudskoj praksi ECtHR tri faktora određuju da li je slučaj “krivični” i da li okrivljeni mora da dobije pravične sudske zaštite prema članu 6(1) ECHR. U ove faktore spadaju klasifikacija prekršaja u unutrašnjem zakonu, priroda prekršaja i stepen i težina moguće kazne.⁴⁵

i) Klasifikacija prekršaja

Ako je optužba klasifikovana kao krivična prema unutrašnjem pravu, onda se primenjuje član 6 ECHR. Međutim, čak i kada prekršaj nije klasifikovan kao “krivični” prema unutrašnjem zakonu, klasifikacija je “samo početna tačka,”⁴⁶ i uslovi ECHR koji se odnose na pravično suđenje se još uvek moraju poštovati ako ostala dva kriterijuma ukazuju da je prekršaj u suštini krivično delo.⁴⁷

ii) Priroda prekršaja

Pri određivanju da li je priroda prekršaja krivična, a ne disciplinska ili administrativna, sudska praksa ECtHR uzima u obzir na koga se zakon primenjuje i svrhu kazne. Generalno, ako se zakon primenjuje samo na određenu grupu ljudi, recimo na one koji pripadaju određenoj profesionalnoj grupi, prekršaj će pre biti disciplinski nego krivični. Međutim, ako zakon ima opštu primenu, verovatnije je da će prekršaj, po članu 6, biti krivični.⁴⁸

---

⁴³ Vidi *supra* 40.

⁴⁴ Vidi članove 2 i 3, ZPK.

⁴⁵ *Engel i ostali protiv Holandije*, 5100/71 i ostalo, presuda, 8. jun 1976., stav 82; *Ozturk protiv Nemačke*, 8544/79, presuda, 21. februar 1984., stav 50.

⁴⁶ *Engel i ostali protiv Holandije*, *id.*

⁴⁷ *Engel i ostali protiv Holandije*, *id.*, stavovi 81-82 („Ako države ugovornice mogu po slobodnoj proceni da klasifikuju neki prekršaj kao disciplinski umesto krivični, ili da krivično gone lice odgovorno za „mešoviti“ prekršaj po disciplinskom a ne krivičnom standardu, funkcionisanje osnovnih klauzula članova 6 i 7 bilo bi podređeno njihovoj apsolutnoj volji. Ovako širok opseg mogao bi da dovede do rezultata koji nisu u saglasnosti sa svrhom i ciljem Konvencije.“); *Ozturk protiv Nemačke*, *id.*, stav 53 („bilo bi suprotno cilju i svrsi člana 6, koji ’svima optuženim za krivični prekršaj’, garantuje pravo na sud i pravično suđenje, da se državama dozvoli da iz opsega ovog člana (član 6) uklone čitavu kategoriju prekršaja samo na osnovu toga što ih smatraju sitnim.“).

⁴⁸ Vidi *Ozturk protiv Nemačke*, *id.*, stav 53 (klasifikovanje saobraćajnog prekršaja kao krivičnog delimično zato što je usmeren “prema svim građanima u njihovom svojstvu korisnika puteva”); *Vidi Weber protiv Švajcarske*, 11034/84, presuda, 22. maj 1990., stav 33 (“Disciplinske sankcije su generalno uvedene kako bi se obezbedilo da se članovi određenih grupa usaglase sa specifičnim pravilima koja određuju njihovo ponašanje [...] Međutim, pošto član 185 potencijalno ima uticaja na

Ako je kazna i primerna i kaznena, onda se pre radi o krivičnom nego administrativnom ili disciplinskom prekršaju.⁴⁹ Na primer, u slučaju *Ozturk protiv Germany*, ECtHR smatra da je prekršaj zbog nemarne vožnje, koji je u Nemačkoj bio dekriminalizovan, “krivični” prema članu 6 delimično zato jer je kazna bila sankcija (novčana kazna) kaznene i primerne prirode.⁵⁰

iii) *Priroda i težina kazne*

Treći faktor koji ECtHR uzima u obzir, pri utvrđivanju da li se član 6 ECHR može primeniti na neki prekršaj, je priroda i težina kazne.

Lišavanje slobode kao kazna generalno ukazuje da se radi o krivičnom a ne disciplinskom ili administrativnom⁵¹ prekršaju. Pretnja hapšenjem, bilo da je nametnuta ili ne, može sama po sebi učiniti član 6 ECHR važećim.⁵²

Kada potencijalna kazna nije hapšenje već novčana kazna, ECtHR razmatra da li je novčana kazna kompenzacija štete ili kazna koja će sprečiti buduće kriminalno ponašanje. Samo u poslednjem slučaju se prekršaj smatra krivičnim.⁵³

Sledstveno tome, a u svetlu sudske prakse ECtHR, mnogi prekršaji na Kosovu treba da se klasifikuju kao krivični prekršaji prema međunarodnim standardima ljudskih prava, jer su krivični po svojoj prirodi (npr. generalno se primenjuju na javnost) i za posledicu imaju kazne koje sprečavaju neko buduće kriminalno ponašanje, a lišavanje slobode (npr. zatvaranje) je česta kazna. Ovo bi uključivalo sve prekršaje prema ZJRM⁵⁴ koji mogu rezultirati hapšenjem i mnoge prekršaje koji se odnose na saobraćaj i bezbednost na putevima.⁵⁵

Prema tome, kada god se pred SP održavaju postupci za prekršaje koji se prema sudskoj praksi ECHR mogu definisati kao krivični, sudije treba da primene

---

celu populaciju, prekršaj koji on utvrđuje, i za koji propisuje kaznenu meru, je “krivični” i to prema drugom kriterijumu.”)

⁴⁹ *Ozturk protiv Nemačke*, 8544/79, presuda, 21. februar 1984., stav 53.

⁵⁰ U *Ozturk protiv Nemačke*, *id.*, stav 53 ECtHR-a kaže da „u skladu sa uobičajenim značenjem termina, opšte gledano, u opseg krivičnog zakona spadaju prekršaji koji počinioa istih čine podložnim kaznama koje treba da, *inter alia*, budu primerne i obično se sastoje od novčanih kazni i mera kojim se ovo lice lišava slobode.“

⁵¹ *Engel i ostali protiv Holandije*, *supra* 46, stav 82 (“U društvu koje se obavezalo na vladavinu prava, u “krivičnu” sferu spada lišavanje slobode koje može da bude uvedeno kao kazna, osim onog koje po svojoj prirodi, trajanju ili načinu izvršavanja ne može da bude značajno štetno. Ozbiljnost onoga što se razmatra, tradicija država ugovornica i važnost koju Konvencija daje poštovanju fizičke slobode lica, sve to nalaže da treba da bude tako [...]”). Ipak, u skladu sa sudskom praksom ECtHR, član 6 ECHR ne važi za svaki slučaj lišavanja slobode. I zaista, u stavu 85 iste odluke, sud je dao pravno mišljenje da trajanje zatvorske kazne od dva dana nije dovoljno da se smatra krivičnom presudom.

⁵² U *Engel i ostali protiv Holandije*, *id.*, stav 85, činjenica da je jedan od okrivljenih dobio kaznu koja nije uskraćivanje slobode ne čini prekršaj nekrivičnim jer rezultat nije mogao “umanjiti važnost onoga što je u početku bilo bitno.”

⁵³ *Bendenoun protiv Francuske*, 12547/86, presuda, 24. februar 1994., stav 47.

⁵⁴ Članovi 18-23, ZJRM.

⁵⁵ Vidi npr. članove 226-227, Zakona o osnovama bezbednosti na putevima Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (Službeni list SFR Jugoslavije, br. 50/88 i 63/88); članove 200 i 201, Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo (Službeni list SAP Kosovo, br. 5/84 i 7/86).

međunarodne standarde pravičnog suđenja za krivične postupke, kao što je propisano međunarodnim i regionalnim konvencijama o ljudskim pravima⁵⁶ koje se primenjuju na Kosovu.⁵⁷

Pored toga, za prekršaje koji bi se prema sudskoj praksi ECtHR klasifikovali kao krivični, treba da se izmene i dopune zakoni o prekršajima tako da se postupci usaglase sa međunarodno priznatim standardima ljudskih prava.⁵⁸

II. ZAPAŽENE POVREDE UNUTRAŠNJEG PRAVA I MEĐUNARODNIH STANDARDI Ljudskih PRAVA

A. Odsustvo ili netačna definicija optužbi u zahtevima za pokretanje prekršajnog postupka

Prema međunarodnim standardima ljudskih prava, osoba optužena za krivični prekršaj mora biti u najkraćem roku i detaljno obavještena na jeziku koji on/ona razume o prirodi i razlozima optužbe protiv njega/nje.⁵⁹ Komitet za ljudska prava je izjavio da informacije koje se daju osobi optuženoj za krivični prekršaj moraju da ukazuju “i na zakon i na navodne činjenice na kojima je [optužnica] zasnovana.”⁶⁰

“Priroda” optužbe se odnosi na pravni karakter ili klasifikaciju činjenica, dok se “razlog optužbe” odnosi na činjenice koje formiraju osnovu optužnice.⁶¹ Pored toga, pravo na obavještanje, u najkraćem roku, o prirodi i razlozima optužbe ima za cilj da pruži dotičnoj strani informacije potrebne za pripremu njene odbrane.⁶² Prema tome, postoji veza između prava na obavještanje u najkraćem roku o svim optužbama i prava da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremu svoje odbrane.⁶³ Saglasnost sa prvom stavkom je neophodan uslov za usaglašavanje sa poslednjom stavkom.⁶⁴

Zakon o prekršajima obavezuje da se “zahtev za pokretanje prekršajnog postupka podnosi pismeno i treba da sadrži podatke kao što su ime okrivljenog, činjenične

⁵⁶ Za međunarodne konvencije, *vidi npr.* Međunarodni pakt o civilnim i političkim pravima (ICCPR), Rezoluciju Generalne skupštine UN 2200A (XXI), 16. decembar 1966, član 14. Na regionalnom nivou, *vidi* Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, usvojenu u Rimu, 4. novembar 1950., član 6.

⁵⁷ UNMIK Uredba br. 1999/24 *O zakonu koji se primenjuje na Kosovu*, 12. decembar 1999. (Izmenjena i dopunjena UNMIK Uredbom br. 2000/59 od 27. oktobra 2000.), član 1.3; UNMIK Uredba br. 2001/9 *O Ustavnom okviru za privremene institucije samouprave na Kosovu*, 15. maj 2001., član 3.2

⁵⁸ Generalni sekretar Ujedinjenih nacija je ponovio ovu preporuku u svom Izveštaju o privremenoj administraciji misije na Kosovu iz 1999. “UNMIK će inicirati proces za izmenu i dopunu sadašnjeg zakonodavstva na Kosovu, prema potrebi, uključujući [...] zakon o javnom redu i miru, na način koji je u skladu sa ciljevima Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti (1999) i međunarodno priznatim standardima ljudskih prava.” *Izveštaj Generalnog sekretara o Privremenoj administraciji misije Ujedinjenih nacija na Kosovu*, UN dok. S/1999/779, 12. jul 1999., stav 75.

⁵⁹ Član 14(1)(a) ICCPR, Član 6(3)(a) ECHR.

⁶⁰ Komitet za ljudska prava, Opšti komentar br. 13, stav 8.

⁶¹ *Vidi X protiv Belgije*, Odluka Komisije o zahtevu br. 7628/76, 9. maj 1977., str. 169; *vidi i Offner protiv Austrije*, Odluka Komisije o zahtevu br. 524/59, 19. decembar 1960.

⁶² *Vidi Bricmont protiv Belgije*, Odluka Komisije o zahtevu br. 10857/84, 48 DR 106, 15. jul 1986.

⁶³ Član 14(1)(b) ICCPR, Član 6(3)(b) ECHR.

⁶⁴ *Vidi Offner protiv Austrije*, Odluka Komisije o zahtevu br. 524/59, 3 YB 322, 19. decembar 1960, član 344.

navode, predlog o dokazima koje treba izvesti [...]“⁶⁵ i “pravnu kvalifikaciju prekršaja”.⁶⁶ Intervjui sa predsednicima SP na celom Kosovu ukazuje da, u nekim slučajevima, policija i SP ne saraduju, što može negativno da se odrazi na postupke pred SP. Na primer, policija često ne ispravlja nedostatke u zahtevu za pokretanje prekršajnog postupka, kada SP takav zahtev vrate. Pored toga, ponekad se policajci ne odazovu na sudske pozive ili ne izvršavaju sudske naloge.

Unutrašnje zakonodavstvo obavezuje da se zahtev za pokretanje krivičnog postupka, ako ne sadrži potrebne podatke “vraća podnosiocu kako bi isti uklonio nedostatke u određenom vremenskom roku” koji “ne može biti duži od 15 dana.”⁶⁷ Pored toga, u zakonu se kaže da “ako podnosilac zahteva ne ukloni nedostatke u određenom roku, smatraće se da je od zahteva odustao, pa će se takav zahtev rešenjem odbaciti.”⁶⁸

I pored ovih unutrašnjih pravnih zahteva, OEBS je pratio predmete u kojima zahtevi za pokretanje postupka pred SP (najčešće pripremani od strane policije) nisu pravilno opisivali činjenične navode ili pravne kvalifikacije kao što je to propisano Zakonom o prekršajima.

Na primer, Kosovska policijska služba (KPS) u južnoj Mitrovici/ Mitrović je 8. juna 2006. SP-u podnela zahtev za pokretanje prekršajnog postupka protiv lica koje je navodno napalo policajca tokom jednog sportskog događaja. Iako je zahtev policije bio zasnovan na nepostojećoj odredbi Zakona,⁶⁹ sud je optuženog proglasio krivim i, primenivši odgovarajuću odredbu zakona koju je policija izostavila, osudila ga na 60 dana zatvora. Na taj način je sudija *ex officio* modifikovao sadržaj zahteva podnesenog od strane KPS.

U drugom predmetu, KPS je 3. maja 2006., SP-u u Istoku/Istog podneo zahtev za pokretanje prekršajnog postupka protiv dva lica koja su navodno tučom remetila javni red i mir. U zahtevu nije navedeno koje su kazneno delo okrivljeni počinili. Ipak, sudija je na raspravi održanoj 16. maja 2006. saslušao okrivljene i proglasio ih krivim,⁷⁰ kaznivši svakog od njih novčanom kaznom od 50 evra.⁷¹

U trećem slučaju, KPS je 30. jula 2005., SP-u u Vučitrnu/Vushtri podneo zahtev za pokretanje postupka protiv nekoliko lica koja su, 29. jula 2005., navodno oštetila objekte u privatnom i društvenom vlasništvu ispisujući grafite na zidovima. SP u Vučitrnu/Vushtri je 31. avgusta 2005., zatražio sudsku pomoć od drugih SP na Kosovu za predmete protiv nekih od okrivljenih⁷² (Mitrovica/Mitrović, Priština/Prishtinë, Lipljan/Lypjan i Suva

---

⁶⁵ Član 135 stav 1, ZPK.

⁶⁶ Član 135, stav 1, tačka 3, ZPK.

⁶⁷ Član 135 stav 2 i 3, ZPK.

⁶⁸ Član 135 stav 2, ZPK.

⁶⁹ Izveštaj policije se odnosio na članove 18(5) i (10), a trebali su da citiraju član 18(1) tačku 5 ZJRM.

⁷⁰ Shodno članu 18(1) tačka 5 ZJRM.

⁷¹ Shodno članu 9 ZPK.

⁷² Mesno nadležan opštinski sud za prekršaje može predmet ustupiti opštinskom sudu za prekršaje na čijem području učinilac prekršaja ima prebivalište, ako je očigledno da će se efikasnije sprovesti postupak i ako navodno ponašanje predstavlja prekršaj i na tom području. Član 79(1), ZPK.

Reka /Suharekë). U ovom slučaju, u zahtevu za pokretanje postupka se ne pominju navodni prekršaji.

Ovi primeri ukazuju na propust policije da pravilno okvalifikuje navodne zakonske prekršaje kada SP-u podnosi zahteve za pokretanje pravnog postupka. Pored toga, sudije se nisu pridržavale važećih proceduralnih pravila koja zahtevaju da se netačna dokumenta vrate policiji koja mora uneti sve potrebne podatke.

OEBS smatra da su u gore navedenim primerima sudovi povredili prava okrivljenog da bude u najkraćem roku i detaljno obavješten o prirodi činjeničnih i pravnih navoda i da ima dovoljno vremena za pripremu odbrane.

B. Odsustvo obrazloženih presuda

Prema međunarodnim standardima ljudskih prava,⁷³ zahtev za pravičnim suđenjem pretpostavlja da će sud obrazložiti svoju presudu. Pravna praksa ECtHR kaže da iako domaći sudovi imaju veliku slobodu kada je u pitanju struktura i sadržaju odluke, sudovi moraju “dovoljno jasno ukazati na osnove na kojima su bazirali svoju odluku”⁷⁴ jer “[...] obrazložena odluka pruža zainteresovanoj strani mogućnost da se na istu žali, kao i mogućnost preispitivanja odluke od strane apelacionog tela. Javnost može da prati sprovođenje pravde jedino kada se svaka odluka adekvatno obrazloži.”⁷⁵

Dakle, obrazložena odluka je važna jer omogućava okrivljenom da uživa svoje pravo na žalbu, i povezana je sa pravom na javno suđenje po međunarodnim i regionalnim instrumentima za ljudska prava.⁷⁶ Prema međunarodnim standardima, kosovski zakon propisuje da pismena rešenja o prekršajnom postupku sadrže “bitne razloge o utvrđenom činjeničnom stanju, uz kratko navođenje dokaza na osnovu kojih se pojedine činjenice smatraju dokazanim, kao i propise na kojima se zasniva izreka rešenja.”⁷⁷

OEBS je nagledao slučajeve u kojima SP nisu pravilno obrazložili svoje presude i tako povredili unutrašnje pravo i međunarodne standarde pravičnog suđenja.

Na primer, SP u Peći/ Pejë je 17. marta 2006. doneo odluku protiv okrivljenog i kaznio ga novčanom kaznom od 80 evra, jer je proglašen krivim za više saobraćajnih prekršaja.⁷⁸ Ipak, očigledno je da je sudija prepisao obrazloženje iz neke druge presude pošto se ono odnosi na činjenice, osobu i pravne osnove koje se razlikuju od onih u dispoziciji presude koju je on doneo.

⁷³ Član 10 UDHR, član 14(1) ICCPR i član 6(1) ECHR.

⁷⁴ *Hadjianastassiou protiv Grčke*, 12945/87, presuda, 16. decembar 1992, stav 33.

⁷⁵ *Suominen protiv Finske*, 37801/97, presuda, 24. jul 2003, stav 37.

⁷⁶ Član 14(5), ICCPR. Vidi i član 2, protokol br. 7 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, usvojene u Strasburu 22. novembra 1984.

⁷⁷ Član 204(5), ZPK.

⁷⁸ Članovi 228(1), stavka 21, 230(1), stavka 23 i 26 Zakona o osnovama bezbednosti saobraćaja na putevima (Službeni list SFRJ, br. 50/88 i 63/88).

U drugom slučaju, SP u Prizrenu je 28. aprila 2006. proglasio okrivljenog odgovornim za kršenje saobraćajnih pravila i kaznio ga novčanom kaznom. U obrazloženju presude se kaže: “pošto je prekršajni postupak pokrenuo ovlašćeni organ, a izveštaj je zasnovan na direktnom zapažanju ovlašćene osobe, nesumnjivo je utvrđeno da je okrivljeni počinio prekršaj[...].”

Ovi predmeti, ukazuju na nejasno, potpuno odsustvo ili neadekvatno obrazlaganje presuda.⁷⁹ Ovim se vrši povreda ne samo unutrašnjeg prava već i međunarodnih standarda ljudskih prava koji se odnose na pravo na obrazloženu odluku, žalbu i javno suđenje, prema članu 6 ECHR. Nedovoljno obrazložena odluke takođe podrivaju kredibilitet sudova i smanjuje poverenje javnosti u pravosuđe.

C. Odsustvo individualnih kazni

Pri donošenju odluke o kazni, sudovi treba da osiguraju da je svaka kazna individualizovana i razjasne olakšavajuće i otežavajuće okolnosti pojedinačno za svakog okrivljenog. Izricanje individualnih kazni za svakog okrivljenog pomaže sudijama da pravilnije pripreme obrazloženje odluke.⁸⁰

Prema unutrašnjem pravu, pri donošenju odluke o kazni SP uzimaju u obzir “sve okolnosti koje utiču da kazna bude veća ili manja, a naročito težinu učinjenog prekršaja, okolnosti pod kojima je prekršaj učinjen, stepen odgovornosti, lične prilike učinioca, i njegovo držanje posle učinjenog prekršaja.”⁸¹ Štaviše, zakon propisuje detaljno obrazlaganje presude, uključujući opis dokazanih činjenica koje zadovoljavaju propisane pravne elemente prekršaja.⁸²

I pored ovih pravnih zahteva, OEBS je nadgledao predmete u kojima su sudovi donosili kolektivne kazne i propustili da pojašne stepen odgovornosti za svakog okrivljenog.

Na primer, KPS u Prištini/ Prishtinë je 9. juna 2006. SP-u podneo zahtev za pokretanje prekršajnog postupka⁸³ protiv devet osoba, članova pokreta “Samoopredeljenje”. Postupak je pokrenut zato što su okrivljeni, tokom protesta održanog tog dana, blokirali glavni ulaz u zgradu sedišta UNMIK-a. Ovo je navodno ometalo slobodno kretanje zaposlenih u toj zgradi. Na kraju suđenja, sud je svu devetoricu proglasio krivim i osudio ih na 10 dana zatvora. Međutim, sud se u obrazloženju kazne pozivao na zajedničko

⁷⁹ OEBS je uočio probleme sa pravnim obrazloženjem odluka u SP na celom Kosovu.

⁸⁰ “Sudovi treba, uopšteno, da navedu konkretne razloge za izricanje kazne. Posebno, specifični razlozi treba da se navedu kada je izrečena kazna zatvorom [...] Ono što se podrazumeva pod ‘razlogom’ je obrazloženje koje dovodi u vezu određenu kaznu sa uobičajenom grupom kazni za tip krivičnog dela i utvrđenim principima za kažnjavanje.” Komitet ministara zemljama članicama Saveta Evrope, Preporuka br. R (92) 17 *O konzistentnosti pri kažnjavanju*, 19. oktobar 1992., odeljak E.

⁸¹ Član 7, ZPK.

⁸² Članovi 205-206, ZPK.

⁸³ Shodno članu 20(1) stavka 3 ZJRM.

ponašanje okrivljenih bez osvrta na dela i stepen odgovornosti svakog od okrivljenih.⁸⁴

U tri slična slučaja, zbog istog protesta od 9. juna 2006., SP u Prištini/Prishtinë je osudio još 26 osoba na po 10 dana zatvora. Kao i u gore pomenutom slučaju, sud je nepravilno osudio okrivljene kolektivno, bez ikakvog navođenja individualne odgovornosti.

Ukratko, predmeti koje je OEBS nadgledao ukazuju da su SP nepravilno izricali kolektivne kazne protiv okrivljenih, bez utvrđivanja individualnog stepena odgovornosti, čime su povredili unutrašnje pravo i međunarodne standarde pravičnog suđenja.

D. *Povreda principa ne bis in idem u vezi sa prethodnim presudama SP*

Za prekršaje (kao što su oni iz ZJMR i neki iz Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima) koji bi trebali da se klasifikuju kao “krivični” prema ECHR, sudovi moraju poštovati princip *ne bis in idem* prema međunarodnim konvencijama za ljudska prava i unutrašnjem pravu.

U skladu sa međunarodnim pravom o ljudskim pravima koje se direktno primenjuje na Kosovu, u krivičnim predmetima “nikom se ne može ponovo suditi niti može biti kažnjen za prekršaj za koji je već bio osuđen pravosnažnom odlukom ili oslobođen prema zakonu i krivičnoj proceduri svake zemlje.”⁸⁵

Kosovski sudovi treba da poštuju ovaj princip, koji je unet u opšti krivični zakon Kosova⁸⁶, kada se nekoj osobi sudi, i ista je osuđena ili oslobođena u predmetu pred SP, za prekršaj koji se smatra krivičnim prema sudskoj praksi EctHR.

U nekim odredbama, Zakon o prekršajima sadrži aspekte principa *ne bis in idem*. Na primer, u zakonu se kaže da “lice koje je u krivičnom postupku ili u postupku za privredne prestupe pravosnažno proglašeno krivim za delo koje ima i obeležja prekršaja, neće se kazniti za prekršaj.”⁸⁷ Takođe, postupak treba obustaviti ako je tokom prekršajnog postupka “okrivljeni u krivičnom postupku [...] proglašen krivim za isto delo koje obuhvata i obeležja prekršaja”.⁸⁸

Slično, iako nije jasno definisano u sadašnjem kosovskom zakonu, princip *ne bis in idem* treba da zabrani opštinskim i okružnim sudovima da krivično gone okrivljene

---

⁸⁴ U odluci se navodi: “sudija utvrđuje da su svi gore pomenuti okrivljeni počinili prekršaje[...] pa se prema tome svaki od njih osuđuje na po 10 dana zatvora.”

⁸⁵ Član 14(7) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. Vidi i član 4(1) Protokola br. 7 Evropske konvencije o ljudskim pravima koji navodi da se “nikome ne može suditi niti se može ponovo kazniti u krivičnom postupku pod jurisdikcijom iste države za prekršaj zbog koga je već bio oslobođen ili osuđen pravosnažnom odlukom u skladu sa zakonom i krivičnim postupkom te države.”

⁸⁶ Član 4(1), PZKPK glasi da “Niko ne može da bude gonjen niti kažnjen za krivično delo za koje je oslobođen/a ili je osuđen/a pravosnažnom sudskom odlukom ili ako je optužba protiv njega/nje odbačena pravosnažnom odlukom suda.”

⁸⁷ Član 14(2), ZPS.

⁸⁸ Član 198(1) stavka 5, ZPK. Vidi i članove 228(1) stavka 3 i 269 istog zakona.

kojima je bilo suđeno i koji su osuđeni ili oslobođeni na osnovu istih činjenica u predmetima pred SP kada se prekršaj smatra krivičnim prema sudskoj praksi ECtHR.⁸⁹

I pored ovih pravnih zahteva unutrašnjeg prava i međunarodnih standarda ljudskih prava, OEBS je nadgledao predmete u kojima su sudovi povredili princip *ne bis in idem*.

U predmetu pred Opštinskim sudom u Peći/ Pejē, 13. juna 2006. je održan pretres protiv petorice okrivljenih za navodni napad na službena lica koja su obavljala službenu dužnost⁹⁰ i za učestvovanje u grupi koja je sprečavala službena lica u obavljanju službenih dužnosti.⁹¹ Prekršaje su navodno počinili članovi pokreta “Samoopredeljenje” prilikom protesta ispred lokalne policijske stanice, krajem avgusta 2005. Svi okrivljeni su priznali krivicu i sud ih je osudio na šest meseci zatvora, uslovno na dve godine. Međutim, SP u Peći/ Pejē je ranije, 7. septembra 2005., već osudio iste osobe, na osnovu činjenica koje su se odnosile na isti protest⁹² iz avgusta 2005., na zatvorsku kaznu u trajanju od 15 do 20 dana.

U drugom slučaju, u istom Opštinskom sudu je 15. septembra 2005. održan pretres protiv dvojice okrivljenih za navodni napad na službena lica koja su obavljala službenu dužnost.⁹³ Okrivljeni su priznali krivicu i dobili zatvorske kazne u trajanju od po četiri meseca, uslovno na jednu godinu. Međutim, SP u Peći/ Pejē je 19. novembra 2004. održao pretres protiv istih okrivljenih na osnovu istih navodnih činjenica i odredio im novčanu kaznu.⁹⁴

U pomenutim primerima, na prekršaje bi se verovatno gledalo kao na “krivične” prema sudskoj praksi ECtHR.⁹⁵ Sledstveno tome, princip *ne bis in idem* se primenjuje tako da okrivljeni ne treba da se krivično goni i osudi dva puta, od strane dva različita suda, na bazi istih činjenica. Opštinski sud je u ovim slučajevima prekršio ovaj princip jer je sudio i osudio okrivljene dva puta na bazi istih činjenica.⁹⁶

---

⁸⁹ Vidi *supra* 87, za princip *ne bis in idem* kao što je naglašeno u PZKPK

⁹⁰ Član 317(2), PKZK.

⁹¹ Član 318, PKZK.

⁹² Shodno članu 18 (1), stavka 11 ZJRM.

⁹³ Član 317(1), PKZK.

⁹⁴ Jedan od okrivljenih je podneo žalbu na ovu odluku Višem sudu za prekršaje u Prištini/ Prishtinë, koji je 4. februara 2005. potvrdio odluku Suda za prekršaje u Peći/ Pejē.

⁹⁵ Vidi *Oliveria v Switzerland*, 25711/94, presuda od 30. jula 1998, stav 26.

⁹⁶ U ovom kontekstu, različita pravna kvalifikacija krivičnog prekršaja neće se smatrati relevantnom pošto su oba prekršaja zasnovana na istim činjenicama. Vidi *Gradinger protiv Austrije*, 15963/90, presuda, 23. oktobar 1995., stav 55.

III. PREPORUKE

Zakonodavnim telima kao što su Skupština Kosova, Ministarstvo pravde i ostali relevantni lokalni i međunarodni organi vlasti:

- Izmeniti i dopuniti postojeći zakon o prekršajima tako da bude u saglasnosti sa međunarodnim standardima ljudskih prava i uključi garancije za pravično suđenje u krivičnim predmetima kada se prekršaj kvalifikuje kao krivični prema sudskoj praksi EctHR;
- Razmotriti izmene i dopune postojećeg zakona kako bi se otklonila zatvorska kazna kao potencijalna kazna za lica koja krše zakon o prekršajima;

Policiji i ostalim licima ovlašćenim za pokretanje prekršajnog postupka:

- Pripremiti jasne zahteve za pokretanje prekršajnog postupka pred SP, koji će sadržati informacije propisane zakonom, posebno opis navodnih činjenica i pravnu kvalifikaciju prekršaja.

Sudijama SP:

- Ako zahtev za pokretanje prekršajnog postupka ne sadrži sve potrebne podatke, treba ga vratiti podnosiocu kako bi isti korigovao nedostatke u zakonski propisanom vremenskom roku – ne dužem od 15 dana. Ako podnosilac ne izvrši korekcije u određenom vremenskom roku, tada zahtev treba odbiti;
- Doneti dobro obrazloženu presudu da bi se zaštitilo prava žalbe i pravo na javni pretres, kako je propisano unutrašnjim pravom i međunarodnim standardima ljudskih prava;
- Kada se pretres vodi protiv više okrivljenih koji su optuženi za navodni prekršaj, osuditi okrivljene pojedinačno i obrazložiti kaznu u skladu sa stepenom odgovornosti svakog od okrivljenih.

Sudijama i tužiocima u opštinskim i okružnim sudovima:

- Poštovati princip *ne bis in idem* i izbeći krivično gonjenje lica koja su oslobođena ili osuđena u ranijim postupcima pred SP kada se prekršaj smatra krivičnim prema sudskoj praksi ECtHR.

KIP-u

- Organizovati obuku na temu pripreme sudskih odluka usredsređenih na donošenje dobro obrazloženih odluka i princip *ne bis in idem*.

Kosovskoj advokatskoj komori:

- Organizovati obuku za branioce o klasifikovanju prekršaja kao krivičnog a ne disciplinskog ili administrativnog prema ECHR i propisanim proceduralnim garancijama u prekršajnim postupcima prema sudskoj praksi EctHR.

POGLAVLJE 3

MALOLETNICI U KRIVIČNIM POSTUPCIMA

Međunarodni standardi pravičnog suđenja po ICCPR⁹⁷ i ECHR⁹⁸ takođe važe i za krivične postupke protiv maloletnika. Konvencija o pravima deteta iz 1989. (CRC) sadrži pravila⁹⁹ slična onima u ICCPR i ECHR za postupke u koje su umešana deca optužena da su izvršila krivična dela.

CRC dalje propisuje kao opšti princip da “u svim aktivnostima koje se tiču dece, bilo da ih preduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne zaštite, sudovi, administrativni organi ili zakonodavna tela, najbolji interesi deteta biće od prvenstvenog značaja”.¹⁰⁰ Komitet za prava deteta istakao je da je “[...] svaki zakonodavni, administrativni i sudski organ ili institucija dužan da primenjuje princip najboljih interesa tako što će sistematski razmatrati kako će njihove aktivnosti i odluke uticati na prava i interese deteta [...]”.¹⁰¹ Sledstveno tome, javni organi su obavezni da uzmu u obzir i zaštite najbolje interese deteta u svim slučajevima.¹⁰²

U ovom poglavlju ukratko je opisan sistem maloletničkog pravosuđa na Kosovu i istaknute su povrede domaćeg zakona (nedavno usvojenog Zakona o maloletničkom pravosuđu) i međunarodnih standarda ljudskih prava vezano za maloletnike u sistemu krivičnog pravosuđa. OEBS je zapazio slučajeve u kojima su bili umešani maloletnici gde su postojale proceduralne povrede kao što su nepropisni sastav sudskih veća, odlaganja krivičnih postupaka u kojima su umešani maloletnici, prekomerni ili nezakoniti rokovi pritvora maloletnih okrivljenika, i nezakoniti prekršajni postupci protiv maloletnika mlađih od četrnaest godina.

I. PRAVNI OKVIR

Cilj sistema maloletničkog pravosuđa prema međunarodnom pravu o ljudskim pravima treba da bude rehabilitacija deteta i njegova reintegracija u društvo.¹⁰³ Da bi se ispoštovali međunarodni standardi i obaveze maloletničkog pravosuđa, javni organi dužni su da donesu posebne zakone na nacionalnom nivou.¹⁰⁴

UNMIK Uredbom 2004/8, na Kosovu je 20. aprila 2004. proglašen Zakon o maloletničkom pravosuđu na Kosovu (ZMP). ZMP sadrži vodeće principe, materijalne i proceduralne zahteve maloletničkog pravosuđa i odredbe o odgovarajućim kaznama za maloletnike. Cilj novog zakona je da sistem

---

⁹⁷ Vidi, npr. član 9 i 14 ICCPR.

⁹⁸ Vidi, npr. član 5 i 6 ECHR.

⁹⁹ Vidi, npr. član 40 CRC.

¹⁰⁰ Član 3(1), CRC.

¹⁰¹ *Komitet za prava deteta, Opšti komentar br. 5 (2003)* o “Opštim merama za implementaciju Konvencije o pravima deteta” (UN Dokument CRC/GC/2003/5, 27. novembar 2003.) stav 12, članovi 4, 42 i 44, stav 6.

¹⁰² Za pregled principa CRC, vidi Rachel Hodgekin i Peter Newell, *Implementacija priručnika u vezi Konvencije o pravima deteta – Potpuno revidirano izdanje*, (UNICEF, 2002) str. 784.

¹⁰³ Član 40(1), CRC.

¹⁰⁴ Član 40(3), CRC.

maloletničkog pravosuđa na Kosovu usaglasi sa međunarodnim standardima ljudskih prava u krivičnim predmetima u kojima su maloletnici ili okrivljeni ili žrtve.¹⁰⁵

ZMP treba da se posmatra kao *lex specialis* (specijalni zakon) kada se uporedi sa PZKPK i drugim zakonima koji isto tako mogu važiti za maloletnike u krivičnim postupcima.¹⁰⁶ Saglasno tome, kada postoji sukob između ZMP i drugih zakona, ZMP treba da ima prednost. Međutim, ZMP treba isto tako da se implementira uzimajući u obzir druge relevantne zakonom propisane tehnike tumačenja (tj. tumačenjem dvosmislenih činjenica ili nejasnih krivičnih odredbi u korist okrivljenika¹⁰⁷).

OEBS je nadgledao predmete u kojima organi vlasti nisu pravilno primenili odredbe ZMP čime su povredili domaći zakon i međunarodne standarde ljudskih prava maloletnika u krivičnim postupcima. U nekim slučajevima, Sudovi su imali teškoća u razumevanju odnosa između ZMP i PZKPK i u primeni adekvatnog pravila.

II. ZAPAŽENE POVREDE UNUTRAŠNJEG PRAVA I MEĐUNARODNIH STANDARDI Ljudskih PRAVA

A. *Sud koji nije ustanovljen u skladu sa zakonom*

OEBS je nadgledao predmete koji su uključivali maloletne okrivljene ili žrtve kada sastav sudskog veća nije bio u saglasnosti s unutrašnjim pravom ili međunarodnim standardima pravičnog suđenja.

Pravo na pravično suđenje podrazumeva pravo na pretres pred sudom ustanovljenim na osnovu zakona.¹⁰⁸ Pri tumačenju ovog prava, ECtHR je dao pravno mišljenje da sud treba da bude pravilno sastavljen “u skladu sa zakonom” i primetio da do kršenja dolazi kada sud ne funkcioniše prema važećem proceduralnom zakonu.¹⁰⁹

Značaj principa najboljih interesa deteta je naveo Komitet za prava deteta da potvrdi da organi vlasti “[...] treba da stave poseban akcenat na obezbeđivanje dostupnosti efikasnih procedura, koje uzimaju u obzir dečije potrebe, deci i njihovim zastupnicima.”¹¹⁰

Postojeći zakon na Kosovu propisuje da sudsko veće za maloletnike sudi u predmetima protiv maloletnika¹¹¹ i da sudsko veće i sudija za maloletnike sude punoletnim licima za određene krivične prekršaje navodno počinjene nad decom.¹¹² Ostale odredbe ZMP propisuju da sudsko veće za maloletnike bude sastavljeno od

¹⁰⁵ Vidi npr. članove 1-5 i 141-149, ZMP.

¹⁰⁶ Vidi član 4, ZMP.

¹⁰⁷ Vidi član 3(2) PZKPK.

¹⁰⁸ Član 14(1) ICCPR i član 6(1) ECHR.

¹⁰⁹ *Zand protiv Italije*, Izveštaj komisije br. 7360/76, 1978 i *Rossi protiv Francuske*, Izveštaj komisije br. 11879/85, 1989.

¹¹⁰ Komitet za prava deteta, Opšti komentar br. 5 (2003), *supra* 101, stav 24.

¹¹¹ Članovi 2(10) i (11) i poglavlje XI, ZMP.

¹¹² U članu 141 ZMP su navedeni krivični prekršaji.

sudija porotnika različitih polova¹¹³ i da sudija za maloletnike odlučuje o zahtevima za sudski pritvor maloletnika.¹¹⁴

Sudija za maloletnike se prema ZMP definiše kao “profesionalni sudija koji je stručan za krivičnu materiju koja obuhvata decu.”¹¹⁵ Osnivanje sudskog veća za maloletnike, uz pravila koja regulišu njegov sastav, ima za cilj da obezbedi da su najbolji interesi deteta uzeti u obzir u krivičnim postupcima. Princip najboljih interesa deteta, već generalno definisan u CRC, je dodatno razrađen Pekinškim pravilima¹¹⁶ koja naglašavaju da će se “krivični postupci voditi imajući u vidu najbolje interese maloletnika.”¹¹⁷

Odredbe u novom ZMP koje se odnose na kompetencije i odgovornosti sudije za maloletnike i sudskog veća za maloletnike imaju za cilj da obezbede okrivljenim maloletnicima ili žrtvama teških krivičnih prekršaja posebne mere zaštite u okviru sistema krivičnog pravosuđa kako je to propisano važećim međunarodnim standardima.

I pored ovih odredaba unutrašnjeg prava i međunarodnih standarda ljudskih prava, OEBS je uočio povredu pravila koja se odnose na sastav sudskog veća za maloletnike.

Na primer, u Okružnom sudu u Mitrovici/Mitrovicë je 18. maja 2006. pred stalnim sudskim većem održan pretres protiv okrivljenog za krivično delo seksualnog napada¹¹⁸ na dvanaestogodišnju devojčicu, iako se prema ZMP ovakav pretres održava pred sudijom za maloletnike i sudskim većem za maloletnike.¹¹⁹

U drugom predmetu pred Okružnim sudom u Gnjilanu/Gjilan, 15. avgusta 2005. je pred stalnim sudskim većem održan pretres protiv okrivljenog za delo seksualne zlostupotrebe lica mlađeg od šesnaest godina¹²⁰. Iako je sud osudio okrivljenog, Vrhovni sud je ukinuo presudu i vratio predmet na ponovno suđenje¹²¹ zbog neodgovarajućeg sastava sudskog veća. Bez obzira na to, stalno sudsko veće (koje nije ispunjavalo zahteve ZMP) je ponovo vodilo pretres 6. aprila 2006.

---

¹¹³ Član 49(4), ZMP. Član 147, ZMP, primenjuje ovo pravilo koje se tiče sudskog veća za maloletnike u krivičnim predmetima koji uključuju decu žrtve po članu 141.

¹¹⁴ Član 64(1), ZMP.

¹¹⁵ Član 2(10), ZMP.

¹¹⁶ Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za uređenje maloletničkog pravosuđa (“Pekinška pravila”), usvojena Rezolucijom Generalne skupštine UN br. 40/33 od 29. novembra 1985.

¹¹⁷ Pravilo 14.2, Pekinška pravila. U komentaru na isto pravilo se kaže da “nadležni organ vlasti” treba da uključi one koji predsedavaju sudovima i tribunalima (koji se sastoje od jednog sudije ili više članova), uključujući profesionalne sudije i sudije porotnike [...] Procedura za rad sa maloletnim prestupnicima će u svakom predmetu poštovati minimum standarda koji se skoro univerzalno primenjuju za svakog optuženog za krivično delo prema proceduri poznatoj kao “propisani zakonski postupak.” Prema propisanom postupku, “pošteno i pravično suđenje” podrazumeva neke najosnovnije zaštitne mere kao što su pretpostavka o nevinosti, pozivanje i ispitivanje svedoka, uobičajena pravna odbrana, pravo na ćutanje, pravo na poslednju reč tokom suđenja, pravo na žalbu, itd.”

¹¹⁸ Član 195 (4), PKZK.

¹¹⁹ Član 141(3), ZMP.

¹²⁰ Član 198(1), PKZK.

¹²¹ Vidi članove 403(1) stavka 1, 415(1) stavka 1 i 424, PZKPK.

U predmetu pred Okružnim sudom u Peći/Pejë, 13. aprila 2006., pred dvojicom sudija porotnika istog pola je održan pretres protiv dva maloletnika koji su navodno počinili krivična dela nanošenja lakih telesnih povreda,¹²² teške krađe¹²³ i krađe.¹²⁴ Time što su obojica sudija porotnika bili istog pola došlo je do povrede odredbe ZMP.

OEBS je takođe nadgledao predmet u kome sudija za maloletnike nije odredio sudski pritvor, kako je propisano u ZMP.

U predmetu pred Okružnim sudom u Prištini/Prishtinë, tužilac je ispitivao maloletnicu optuženu za navodni pokušaj ubistva muškarca koji ju je navodno ranije silovao.¹²⁵ Iako je to predstavljalo povredu člana 64(1) ZMP, pretpretresni sudija – koji nije bio sudija za maloletnike – je 9. decembra 2004. odredio meseca dana sudskog pritvora.

Pomenuti primeri predstavljaju povrede unutrašnjeg proceduralnog prava koje se odnosi na kompetencije i sastav sudskog veća za maloletnike i sudija za maloletnike. Pored toga, u ovim predmetima je došlo do povrede međunarodnih pravnih standarda koji se odnose na pravo na sud i pravično suđenje kako je to propisano zakonom. Na kraju, sudovi nisu poštovali princip najboljeg interesa deteta čime su prekršili CRC.

B. Odlaganja u krivičnim postupcima protiv maloletnika

Međunarodni standardi pravičnog suđenja garantuju svakome ko je okrivljen za krivični prekršaj pravo na pretres u razumnom roku.¹²⁶ ECtHR je naveo da je cilj ove garancije da zaštiti “sve strane u sudskom postupku [...] od predugih proceduralnih odlaganja”¹²⁷ a, u krivičnim slučajevima je posebno “uvedena kako bi se izbeglo da okrivljeno lice ostane predugo u neizvesnosti oko svoje sudbine.”¹²⁸ Prema ustanovljenoj sudskoj praksi ECtHR, opravdanost dužine trajanja postupka zavisi od pojedinačnih okolnosti predmeta i sledstveno tome nema apsolutno određenog vremenskog roka.¹²⁹

Iako unutrašnje pravo često uvodi vremenska ograničenja za sudske postupke, kršenje unutrašnjih proceduralnih zahteva neće neizostavno rezultirati povredom prema članu 6(1) ECHR.¹³⁰

---

¹²² Član 153(2), PKZK.

¹²³ Član 253(1) stavka 1, PKZK.

¹²⁴ Član 252(1), PKZK.

¹²⁵ Članovi 146 i 20, PKZK.

¹²⁶ Član 6(1) ECHR. Vidi i član 14(1) ICCPR.

¹²⁷ *Stögmüller protiv Austrije*, 1602/62, presuda, 10. novembar 1969., stav 5 (član “prema zakonu”).

¹²⁸ *Id.*

¹²⁹ *König protiv SRN*, 6232/73, presuda, 28. jun 1978., stav 99. ECtHR uzima u obzir faktore kao što su složenost predmeta, ponašanje podnosioca tužbe i državnih pravosudnih i administrativnih organa i ono što je bilo kritično za podnosioca. Vidi npr. *König protiv SRN*, *id.* i *Buchholz protiv SRN*, 7759/77, presuda, 6. maj 1991., stav 49.

¹³⁰ ECtHR će analizirati svaki predmet nezavisno. Međutim, činjenica da su unutrašnja vremenska ograničenja zanemarena može ukazivati na to da je dužina trajanja postupka bila neopravdana. Npr. u *B. protiv Austrije*, 11968/86, presuda, 28. mart 1990., Zakon o krivičnom postupku Austrije je propisivao da pismena presuda treba da bude dostavljena u roku od četrnaest dana. Međutim, sudiji je

Svakako, za decu je međunarodni standard na pravo na pretres u razumnom roku strožiji. CRC propisuje da će u svim aktivnostima koje se tiču dece, preduzetim od strane sudova “najbolji interesi deteta biti od prvenstvenog značaja.”¹³¹ Preciznije, po CRC-u, svako dete navodno krivo za krivični prekršaj ima pravo “da nadležan, nezavisan i nepristrasan organ ili sudsko telo bez odugovlačenja donese odluku, u pravilnom postupku u skladu sa zakonom.”¹³² Pored toga, Pekinška pravila¹³³ naglašavaju da “će se na svakom predmetu [protiv maloletnika] od samog početka raditi brzo, bez nepotrebnog odlaganja.”¹³⁴

Gore propisana pravila i principi ukazuju da “je brzina vođenja zvaničnih postupaka u predmetima protiv maloletnika od najvećeg značaja. Vremenom će maloletniku biti jako teško, ako ne i nemoguće, da poveže postupak i obrazloženje dela sa optužbom, i intelektualno i psihički.”¹³⁵ Prema tome, najbolji interesi deteta nalažu sudovima da rade u saglasnosti sa ovim obavezama i izbegnu nepotrebna odlaganja u krivičnim postupcima koji uključuju maloletnike.

Kada je u pitanju unutrašnje pravo, ZMP uopšteno propisuje da “su organi vlasti ili institucije koje učestvuju u postupcima koji uključuju maloletnike [...] obavezni da postupaju brzo i bez nepotrebnog odlaganja.”¹³⁶ Preciznije, ZMP uvodi striktna vremenska ograničenja kada sudsko veće za maloletnike dobije predlog od javnog tužioca nakon završetka pripremnog postupka.¹³⁷ “Ako sudija za maloletnike ne donese rešenje o odbijanju predloga ili upućivanju predmeta drugom sudu, on/ona zakazuje glavni pretres u roku od osam dana od prijema predloga”¹³⁸ (dodat naglasak). Kratak vremenski rok za zakazivanje glavnog pretresa nakon predloga javnog tužioca skraćuje pravnu neizvesnost i psihičku traumu maloletnika u krivičnom predmetu. Ovim se promovišu najbolji interesi deteta.

I pored ovih unutrašnjih pravnih zahteva i međunarodnih standarda i principa koji se odnose na maloletničko pravosuđe, OEBS je pratio predmete u kojima sudovi nisu poštovali rokove za zakazivanje glavnog pretresa:

U predmetu pred Opštinskim sudom u Peći/Pejë, 17. marta 2006., tužilac je podneo predlog za izricanje vaspitne mere¹³⁹ dvojici maloletnika koji su navodno počinili krivična dela nanošenja lakih telesnih povreda,¹⁴⁰ teške krađe i krađe.¹⁴¹ Iako je glavni pretres trebao da se zakaže u roku od osam dana od podnošenja predloga, isti je počeo tek 13. aprila 2006.

---

trebalo trideset i tri meseca da obavi rečeno, tako da je ECtHR ovo smatrao kršenjem prava na pretres u razumnom vremenskom roku po članu 6(1) ECHR. Id., stavovi 54-55.

¹³¹ Član 3(1), CRC.

¹³² Član 40(2)(b)(iii), CRC.

¹³³ *Supra* 117.

¹³⁴ Id., Pravilo 20.1, Vidi i pravila 7.1, 14.1 i 14.2.

¹³⁵ Id., Komentar na pravilo 20.1.

¹³⁶ Član 37(1), ZMP.

¹³⁷ Član 61(1), ZMP.

¹³⁸ Članovi 67(1) i (2), ZMP.

¹³⁹ Članovi 6 i 16-26, ZMP.

¹⁴⁰ Član 153(2), PKZK..

¹⁴¹ Član 252(1), PKZK i Član 253(1) stavka 1, PKZK

U drugom predmetu, 14. marta 2005., javni tužilac Okružnog suda u Mitrovici/Mitrovicë je podneo predlog za izricanje kazne maloletnici zbog pokušaja ubistva¹⁴² lica koje ju je navodno silovalo. Međutim, glavni pretres je počeo tek 8. maja 2006., što je više od 13 meseci nakon podnošenja predloga od strane tužioca.

Ukratko, pomenuti predmeti pokazuju da su sudovi na Kosovu, ne pridržavajući se vremenskih rokova za zakazivanje pretresa u krivičnim postupcima koji uključuju maloletnike, povredili unutrašnje pravo, međunarodne standarde pravičnog suđenja i specifične zaštitne mere za decu predviđene CRC-om.

C. Trajanje pritvora

Lišavanje slobode predstavlja poseban problem jer dete, koje je još uvek u ranoj fazi razvoja, može da pretrpi ozbiljne, pa čak i trajne negativne psihološke posledice ako se zbog pritvaranja odvoji od svoje porodice. Sledstveno tome, međunarodno pravo o ljudskim pravima nastoji da ograniči situacije u kojima se deca hapse ili na drugi način pritvaraju.¹⁴³

CRC navodi da “Nijedno dete neće biti nezakonito ili proizvoljno lišeno slobode. Hapšenje, zadržavanje u pritvoru i zatvaranje deteta će biti u skladu sa zakonom i primenjeno jedino kao poslednja moguća mera i to na najkraći mogući vremenski period.”¹⁴⁴ Slično CRC, u ZMP Kosova se kaže da se “Lišavanje slobode izriče samo kao poslednje sredstvo i mora da bude ograničeno na najkraći mogući period.”¹⁴⁵ U ZMP se dalje kaže da “izuzetno, sudija za maloletnike može narediti sudski pritvor ako [pojedine osnove iz PZKPK] postoje i ako su alternative sudskom pritvoru nedovoljne da obezbede prisustvo maloletnika, da spreče ponovno izvršenje krivičnog dela i da obezbede uspešno vođenje postupka.”¹⁴⁶

Što se tiče perioda trajanja pritvora, ZMP predviđa da “maloletnik može da bude držan u sudskom pritvoru prema početnom rešenju najduže mesec dana od dana njegovog ili njenog hapšenja. Sudski pritvor maloletnika može da produži samo sudsko veće za maloletnike nadležnog suda za dodatni period do dva meseca”¹⁴⁷ Prema tome, maloletnik se može držati u sudskom pritvoru ne duže od ukupno tri meseca, bez obzira na fazu u kojoj se postupak nalazi.

ZMP takođe navodi da “će se članovi 279–297 Privremenog zakona o krivičnom postupku primenjivati *mutatis mutandis* na sudski pritvor maloletnika.”¹⁴⁸

---

¹⁴² Članovi 146 i 20(1), PKZK .

¹⁴³ Uopšteno, pritvor se odnosi na zatvaranje pre, tokom ili nakon bilo kojeg krivičnog postupka. Prema PZKPK, (član 279-297), “sudski pritvor” se odnosi na zatvaranje pre bilo koje pravosnažne odluke u predmetu.

¹⁴⁴ Član 37(b), CRC. *Vidi i Pravila Ujedinjenih Nacija o zaštiti maloletnika lišenih slobode*, usvojenih Rezolucijom Generalne skupštine br. 45/113 od 14. decembra 1990., koja naglašavaju principe koje organi vlasti treba da poštuju u slučajevima pritvaranja maloletnika.

¹⁴⁵ Član 1(3), ZMP.

¹⁴⁶ Član 64(1), ZMP.

¹⁴⁷ Član 64(2), ZMP.

¹⁴⁸ Član 66(1), ZMP.

Nejasnoće oko člana 66(1) ZMP, i njegovo pozivanje na članove 279-297 PZKPK, su dovele do toga da sudije i tužioci nepravilno zaključe da ZMP dozvoljava pritvaranje maloletnika u trajanju dužem od tri meseca. Međutim, ZMP treba da se tumači kao *lex specialis* u odnosu na PZKPK, a specifičnije odredbe ZMP imaju prednost nad PZKPK.¹⁴⁹ Štaviše, principi najboljih interesa deteta i *favor rei*¹⁵⁰ (najpovoljnije pravno tumačenje za okrivljenog) nagoveštava da bilo kakva nejasnoća koja se odnosi na trajanje pritvora treba da se tumači u korist okrivljenog maloletnika. Prema tome, okrivljeni maloletnik ne može da bude u sudskom pritvoru na Kosovu duže od tri meseca po ZMP, međunarodnim standardima ljudskih prava i opštim principima tumačenog zakonodavstva.

I pored ovih pravnih zahteva, OEBS je pratio predmete u kojima je sud određivao sudski pritvor maloletnicima na više od tri meseca.

U predmetu pred Okružnim sudom u Prištini/ Prishtinë, sudija je, 28. novembra 2005., odredio sudski pritvor za petnaestogodišnjaka osumnjičenog da je počinio krivično delo ubistva¹⁵¹ i neovlašćenog vlasništva, posedovanja ili korišćenja oružja.¹⁵² Sud mu je 24. oktobra 2006. (nakon što je nezakonito ostao u pritvoru više od godinu dana), produžio pritvor za još dva meseca, do 24. decembra 2006.

U drugom predmetu pred istim Sudom, okrivljeni maloletnik je optužen za krivično delo seksualne zloupotrebe lica mlađih od šesnaest godina zbog navodnog seksualnog odnosa sa devetogodišnjim detetom.¹⁵³ Pretpretresni sudija je 20. maja 2006. odredio sudski pritvor za okrivljenog, koji je trajao do 20. septembra 2006. (ukupno četiri meseca pritvora), kada ga je sud proglasio krivim i odredio mu zatvorsku kaznu u trajanju od jedne godine i šest meseci (što će podrazumevati vreme provedeno u pritvoru).

U gore navedenim slučajevima, OEBS je uočio da branilac nije podneo *habeas corpus* zahtev, što je omogućeno PZKPK-om, kako bi uložio prigovor na zakonitost pritvora. Ni advokati se nisu žalili na povrede procedure.¹⁵⁴ Uopšteno gledajući, OEBS je zapazio da branilac i tužioci često ne protive kada dođe do povreda unutrašnjeg prava ili međunarodnih standarda ljudskih prava. Branilac i tužioci mogu pomoći da se poboljša poštovanje zakona i međunarodnih standarda ljudskih prava tako što će proširiti svoje znanje o unutrašnjem pravu i međunarodnim standardima ljudskih prava, i aktivnije se suprostavljati uočenim povredama.

---

¹⁴⁹ Vidi član 4, ZMP.

¹⁵⁰ Vidi član 3(2), PZKPK.

¹⁵¹ Član 146, PKZK.

¹⁵² Član 328(2), PKZK.

¹⁵³ Član 198(1), PKZK.

¹⁵⁴ "U bilo koje vreme, pritvoreno lice ili njegov/njen branilac mogu da podnesu bilo kom pretpretresnom sudiji ili predsedniku veća zahtev za utvrđivanje zakonitosti pritvora." Član 286(2) PZKPK.

D. *Nezakoniti postupci protiv maloletnika pred sudovima za prekršaje*

Prema važećem zakonu, maloletnici mogu da se suoče s krivičnim postupcima pred opštinskim i okružnim sudovima, kao i sudovima za prekršaje. Kao što je rečeno u drugom poglavlju koje se bavilo sudovima za prekršaje, prema sudskoj praksi EctHR, mnogi prekršaji na Kosovu treba da se klasifikuju kao krivični a okrivljeni imaju pravo na međunarodne standarde pravičnog suđenja koji su propisani za krivične postupke.

CRC, što je od posebnog značaja za maloletnike optužene za krivična dela, navodi da “utvrđivanje najniže starosne granice ispod koje deca ne mogu biti smatrana sposobnom za kršenje krivičnog zakona”¹⁵⁵ mora biti predviđeno zakonom. Unutrašnji zakon o prekršajima navodi da “se prema maloletniku koji u vreme izvršenja prekršaja nije navršio četrnaest godina (dete) ne može voditi prekršajni postupak.”¹⁵⁶ Pored toga, CRC priznaje i princip *nullum crimen sine lege*. Prema ovom principu, “ni za jedno dete se neće tvrditi, niti će biti optuženo ili utvrđeno da je prekršilo krivični zakon, činjenjem ili propuštanjem koji u vreme izvršenja nisu bili zabranjeni unutrašnjim ili međunarodnim pravom.”¹⁵⁷

Unutrašnje pravo i princip najboljih interesa deteta propisuju da se za maloletnike koji su u vreme navodnog izvršenja krivičnog prekršaja bili mlađi od četrnaest godina ne mogu voditi prekršajni postupci pred SP. Maloletnici mlađi od četrnaest godina ne mogu biti izloženi emocionalnoj i mentalnoj traumi sudskog postupka. Štaviše, protiv maloletnika se ne može voditi prekršajni postupak ako zakon koji je navodno prekršen više nije na snazi.

I pored ovih pravnih zahteva, OEBS je nadgledao predmete koji su uključivali maloletnike okrivljene pred SP za navodne prekršaje počinjene kada su bili mlađi od 14 godina ili na osnovu zakona koji više ne važe.

Na primer, pred SP u Prizrenu je 19. juna 2006., održan pretres protiv maloletnika okrivljenog za prekršaj koji se kažnjava zatvorskom kaznom do dva meseca,¹⁵⁸ a koji je on počinio 30. novembra 2005, kada je imao 13 godina.¹⁵⁹

U drugom predmetu pred istim sudom, istog datuma, održan je pretres protiv maloletnika okrivljenog za prekršaj koji je on navodno počinio 20. septembra 2005., kada je bio mlađi od 14 godina.¹⁶⁰ Još više brine činjenica da se zahtev za pokretanje prekršajnog postupka pozvao na zakon koji je ukinut 2003. godine.¹⁶¹

---

¹⁵⁵ Član 40(3)(a), CRC.

¹⁵⁶ Član 19(1), ZPS, *supra* 41

¹⁵⁷ Član 40(2)(a), CRC.

¹⁵⁸ Član 18(1) stavka 5, Zakon o javnom redu i miru (Službeni list SAP Kosovo, br. 13/81).

¹⁵⁹ Okrivljeni je rođen 4. aprila 1992.

¹⁶⁰ Okrivljeni je rođen 8. jula 1992.

¹⁶¹ Zahtev za pokretanje prekršajnog postupka se pozvao na član 111(1) stavku 24 Zakona o šumama iz 1987. (Službeni list SAP Kosovo, br. 10/87). Međutim, član 39 Zakona br. 2003/3 o šumama na Kosovu, proglašenog UNMIK Uredbom br. 2003/6 (20. mart 2003.) je ukinuo Zakon o šumama iz 1987.

Pomenuti predmeti ilustruju kako su SP povredili unutrašnje pravo i međunarodne standarde ljudskih prava (posebno princip “najboljih interesa deteta” prema CRC) sudeći maloletnicima za navodne krivične prekršaje koje su počinili u vreme kada su bili mlađi od 14 godina ili po zakonima koji više nisu važeći na Kosovu.

III. PREPORUKE

Sudijama, tužiocima i ostalim relevantnim organima vlasti:

- Poštovati princip “najboljih interesa deteta” u krivičnim postupcima koji uključuju maloletnike;
- Obezbediti da sudski pritvor izrečen maloletniku ne bude duži od tri meseca; i,
- Osloboditi sve maloletnike koji se drže u sudskom pritvoru duže od tri meseca jer se time krše postojeće zakonodavstvo i međunarodni pravni standardi kao što je CRC.

Sudijama:

- Raditi striktno u saglasnosti sa proceduralnim pravilima ZMP koja se odnose na ulogu sudija za maloletnike i sastav sudskog veća u krivičnim postupcima koji uključuju maloletnike;
- Sudije porotnici u sudskim većima za maloletnike treba da budu različitih polova, kako je to propisano zakonom;
- Sudsko veće za maloletnike i sudija za maloletnike treba da sude punoletnim licima koja su navodno počinila krivične prekršaje protiv dece, navedene u članu 141 ZMP;
- Postupati brzo i bez nepotrebnog odlaganja u krivičnim postupcima koji uključuju maloletnike; i,
- Čim sudsko veće za maloletnike od strane javnog tužioca dobije predlog za izricanje vaspitne mere ili kazne nakon završetka pripremnog postupka, osim ako se ne donese odluka o povlačenju predloga ili upućivanju slučaja drugom sudu, sudija za maloletnike treba odmah, ne kasnije od osam dana, da zakaže glavni pretres.

Advokatima koji zastupaju okrivljene maloletnike:

- Podneti *habeas corpus* zahtev za oslobađanje maloletnika koji je trenutno u sudskom pritvoru duže od tri meseca.¹⁶²

Svim SP:

- Odbaciti predmete protiv maloletnika za prekršaje koje su navodno počinili u vreme kada su bili mlađi od četrnaest godina ili na osnovu zakona koji više ne važe.

---

¹⁶² Član 286(2), PZKPK.

Kosovskoj advokatskoj komori:

- Organizovati obuku za branioce o ZMP, njegovom odnosu prema PZKPK i međunarodnim standardima ljudskih prava koji se odnose na maloletničko pravosuđe.